

Rebiu'l Âhir
1447

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP, ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR. KULLARIMI MÜJDELE!" (39/ZUMER, 17)

AYLIK İSLAMİ EĞİTİM DERGİSİ | EKİM '25 | YIL: 14 | SAYI: 151 | FİYATI: 100₺ | ISSN: 2148-4635

NEFSE KARŞI ZAN

HALİS BAYANCUK HOCA | HASBİHÂL' 04

Talha AKMAN ◀ Altın Buzağı

Enes DOĞAN ◀ İhtilaf Ânında Resûl'e
Başvurabilmek Sünnetin
Korunmasıyla Mümkündür!

Ömer AKDUMAN ◀ Üslup ve Özellikler Açısından
Bir İnceleme

Salim KANDEMİR ◀ Resûlullah'ın Havârisi:
Zubeyr ibnî Avvâm

Kerem ÇAĞLAR ◀ Şark İslahat Planı,
Demokrasi Komisyonu ve
Medine Sözleşmesi

Zeynep BAYANCUK ◀ Cennet Kokusu

Dr. Gözde TERCUMAN ◀ Öğrenmeyi Neler Etkiler?

Şükriye ÖZTÜRK ◀ Modern Çağda
Mutluluk Çıkmazı

Melek ŞEREF ◀ Hata Toleransı

Sultan Amed YAŞAR ◀ Dijital Müftüler Çağında
Muslim Olmak

Osman SADIKOĞLU ◀ El-Kebîr / El-Mütekebbir

Pazar Seminerlerimiz
Kaldığı Yerden Devam Ediyor.

MUZZEMMİL

TEFSİR DERSLERİ

Halis Bayancuk Hoca

YOUTUBE KANALINDA

TEFSİR

MUZZEMMİL

Suresi

Ey Örtüsüne Bürünen

— 1. BÖLÜM —

Halis Bayancuk Hoca

Tefsir Dersleri oynatma listemize ulaşmak için **Youtube** kanalımızı
ziyaret edebilir ya da **QR kodu** okutabilirsiniz.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Tevhid Dergisi olarak 151. sayımızı siz değerli okurlarımıza takdim ediyoruz.

Halis Bayancuk Hoca'mız bu sayımızda zan konulu yazı dizisine "Nefse Karşı Zan" başlığıyla devam ediyor. İstikamet üzere bir kulluk için gerekli olan en önemli meselenin nefsi arındırmak olduğunu, bunu elde edebilmenin yolu olan üç esası, nefislerimizi nasıl tanıyacağımızı ve nefisle cihadın önemi ile tezkiyenin ancak bu mücadelenin daimi olmasıyla mümkün olacağını anlatan Hocamız; son olarak Allah'a (cc) itimat ile nefse itimat arasındaki âdeta meselenin özü olan farkı da açıklayarak oluşabilecek yanlış temellendirmelerin önüne geçiyor.

Talha Akman, Bakara Suresi'nin 51. ayeti bağlamında altın buzağı kıssasını konu ediniyor ve bu kıssadan çıkarmamız gereken dersleri sıralarken İsrâiliyat rivayetlerine yaklaşımımız hakkında bir usul öğretiyor.

Enes Doğan, ihtilaf hâlinde Allah Resûlü'nün (sav) hükmüne başvurmanın ancak Sünnetin korunmuş olması hâlinde gerçekleşeceğini, aksi takdirde bu emri uygulamanın mümkün olmadığını ispat ediyor.

Ömer Akduman, İmam Nevevî'nin Kırk Hadis isimli eserinin şerhini yapmaya ara veriyor ve Kur'ân kıssaları hakkında bir değerlendirme yazısı kaleme alıyor.

Salim Kandemir, seçkin sahabilerimizin hayatlarını perde perde aktardığı yazı dizisinde bu ay, Allah yolunda ilk kılıcı çeken, Allah Resûlü'nün havârîsi Zubeyr ibni Avvâm'ı (ra) konuk etmeye devam ediyor.

Kerem Çağlar, "Şark Islahat Planı, Demokrasi Komisyonu ve Medine Sözleşmesi" isimli yazısında, ülkemiz özelindeki son gelişmeleri değerlendiriyor ve uzun soluklu bir sürecin perde arkasında yaşananlara dair görüşlerini paylaşıyor.

Zeynep Bayancuk, Allah Resûlü'nün (sav) şehri Medine'deki günlerinde bu kez Uhud şehitliği ziyaretlerini anlatıyor.

Dr. Gözde Tercuman, öğrenme kavramının bilimsel mekanizmasını vahyin penceresinden anlatmaya başladığı yazı silsilesinde bu ay, "öğrenme"yi etkileyen faktörleri inceliyor.

Şükriye Öztürk, mutluluk kavramının hakiki mahiyetini gösterdikten sonra yaşadığımız asrın bir afeti olan mutluluk çıkmazından Rahmâni bir bakış açısıyla çıkış strateji üzerinde duruyor.

Melek Şeref, hata toleransı ve suçluluk duygusu konusunu gündem ettiği yazısında hata yapma hususundaki algımızın nasıl işlediğini gösteriyor ve bu meseleye doğru bir perspektifle bakmamızı istiyor.

Sultan Amed Yaşar, "Yapay zekâ fetva verebilir mi?" sorusuna vahyin rehberliğinde cevap arıyor.

Osman Sadıkoğlu, Allah'ın (cc) El-Kebîr/El-Mutekebbir ismini ve bu ismin kapsamını açıklıyor.

Bu sayımızda sizlere Halis Hocamızın kıymetli kaleminden dökülen, soranlar ve akıl sahipleri için ibret alınacak öğütler ve ayetler barındıran en güzel kıssa Yûsuf Suresi'nin tefsirini tanıtıyor; Rabbimizin (cc) sevip razı olduğu amellere vesile olmasını diliyoruz.

Allah'ın (cc) izniyle 151. sayımızı istifadenize sunuyor ve Rabbimizden, yaşanan gelişmelerin hasretini çektiğimiz günlere gebe olduğu hüsn-ü zannımızı gerçek kılmasını niyaz ediyoruz.

tevhid

İmtiyaz Sahibi

Hamza ÖZTÜRK

Yazı İşleri Müdürü

Abdullah DEMİR

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Reklam ve Abonelik

www.tevhiddergisi.org

tevhiddergisi@gmail.com

0 (545) 762 15 15

Adres

Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Yazışma Adresi

Hamza ÖZTÜRK
Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1
34212 Bağcılar/İSTANBUL

Basım

İmak Ofset, 71320
Akçaburgaz Mah. 137. Sok. No. 12
Esenyurt/İSTANBUL 0 212 656 49 97

Satış Noktaları: Tevhid Kitabevi

- ♦ İstanbul : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL 0 545 762 15 15
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA 0 543 225 50 48
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkiran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR 0 543 225 50 43
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA 0 543 225 50 49
- ♦ Van : Vali Mithatbey Mah. Gündüz 2. Sok. No. 2/A 65100 İpekyolu/VAN 0 543 225 50 45
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA 0 543 225 50 46
- ♦ Adana : Mehmet Akif Ersoy Mah. Şehit Polis Volkan Çay Bulvarı No. 4/B Sarıçam/ADANA 0 555 655 00 70
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA 0 543 225 50 16
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA 0 544 978 00 63

İrtibat Büroları

- ♦ Merkez : Güneşli Mah. 1332. Sok. No. 1 34212 Bağcılar/İSTANBUL
- ♦ Avcılar : Firuzköy Mah. Kazım Karabekir Cad. Tütün Sok. No. 2 34325 Avcılar/İSTANBUL
- ♦ Sultangazi : İsmetpaşa Mah. 95. Sok. No. 41/A 34270 Sultangazi/İSTANBUL
- ♦ Diyarbakır : Fırat Mah. 500. Sok. Taşkiran 2 Sitesi D Blok Altı 21070 Kayapınar/DİYARBAKIR
- ♦ Konya : Mengene Mah. Büyük Kumbaklı Cad. No. 78/A 42020 Karatay/KONYA
- ♦ Van : Bahçıvan Mah. Sıhke Cad. Karatekin Sok. Yavuz Canlı Apt. Kat. 2 65040 İpekyolu/VAN
- ♦ Erciş : Kışla Mah. Şehitler Cad. No. 10 65400 Erciş/VAN
- ♦ Bursa : Bağlarbaşı Mah. 1. Hürriyet Cad. 1. Sedit Sok. No. 116160 Osmangazi/BURSA
- ♦ Ankara : Piyade Mah. İstasyon Cad. No. 190 06794 Etimesgut/ANKARA
- ♦ Kırıkkale : Yenişehir Mah. Özbek Saran Sok. No. 3/A 71450 Yahşihan/KIRIKKALE
- ♦ İnegöl : Sinanbey Mah. Baykut Sok. No. 116400 İnegöl/BURSA
- ♦ Şanlıurfa : Paşabağı Mah. Zafer Cad. Aydınlar A Blok No. 42/C, 63040 Haliliye/ŞANLIURFA

Ekim 2025 | Rebû'l Âhir 1447

Yıl: 14 | Sayı: 151 | Fiyat: 100₺

ISSN: 2148-4635

teuhid

İÇİNDEKİLER

- 04** ZAN VE ÇEŞİTLERİ: NEFSE KARŞI ZAN
Halis BAYANCUK
- 11** ALTIN BUZAĞI
Talha AKMAN
- 14** İHTİLAF ÂNINDA RESÛL'E BAŞVURABİLMEK SÛNNETİN KORUNMASIYLA MÜMKÜNDÜR!
Enes DOĞAN
- 18** ÜSLUP VE ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR İNCELEME
Ömer AKDUMAN
- 21** RESÛLULLAH'IN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM
Salim KANDEMİR
- 24** ŞARK ISLAHAT PLANI, DEMOKRASİ KOMİSYONU VE MEDİNE SÖZLEŞMESİ
Kerem ÇAĞLAR
- 29** CENNET KOKUSU
Zeynep BAYANCUK
- 30** ÖĞRENMEYİ NELER ETKİLER?
Dr. Gözde TERCUMAN
- 33** MODERN ÇAĞDA MUTLULUK ÇIKMAZI
Şükriye ÖZTÜRK
- 36** HATA TOLERANSI
Melek ŞEREF
- 38** DİJİTAL MÜFTÜLER ÇAĞINDA MÜSLİM OLMAK
Sultan Amed YAŞAR
- 41** EL-KEBÎR/EL-MÛTEKEBBÎR
Osman SADIKOĞLU
- 44** VAHYİN REHBERLİĞİNDE YÛSUF SURESİ TEFSİRİ

ZAN VE ÇEŞİTLERİ: NEFSE KARŞI ZAN

Yûsuf Peygamber, nefsinin şerrinden muzdarip olanlara Yüce Allah'ın hangi isimleri ve sıfatlarıyla kulluk edeceğini öğretiyor. Nefsin şerrinden muzdarip olan, Allah'ın rahmetine iltica edecek, O'nun El-Ğafûr ve Er-Rahîm isimlerine tutunacaktır. Aynı kaynaktan beslenen Allah Resûlü, nefsinden Allah'a sığınırken önce O'nun rahmetini ümit ederek işe başlar.

Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Son iki yazımızda zan konusunu işlemeye başlamıştık. Önceki sayılarımızda Allah'a (cc) karşı zan ve müminlere karşı zan konusunu ele almıştık. Bu yazımızda ise nefse karşı zan meselesini ele alacağız. Çaba bizden başarı Allah'tandır.

İstikamet üzere bir kulluk için en önemli mesele tezkiye, nefislerin arındırılmasıdır. Allah (cc) elçilerini insanları arındır-sınlar, nefislerinde taşıdıkları fücurun şerrinden korunsunlar diye görevlendirmiştir.

“Andolsun ki Allah müminlerin içinde, kendilerinden olan bir Resûl göndermekle onlara iyilikte bulunmuştur. Onlara O'nun ayetlerini okur, **onları arındırır** ve onlara Kitab'ı ve hikmeti öğretir. Hiç şüphesiz, (Resûl gelmeden) önce apaçık bir sapıklık içindeydiler.”¹

Allah katında kurtuluşa ermek, arınmakla mümkündür. Zira Allah (cc) nefsi yaratırken ona hem fücürünü hem de takvasını ilham etmiş, her nefsi iyilik ve kötülük potansiyeliyle yaratmıştır. Kurtulanlar, nefislerini arındıranlardır.

“Nefse ve onu düzenleyene, Ona hem kötülüğü hem de takvayı ilham edene (tüm bunlara andolsun ki), Onu (nefsini) arındıran, kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Onu (küfür ve masiyetle) örtüp gizleyen de, kesinlikle zarar etmiştir.”²

Nefsi arındırma, yani tezkiye, üç esası bilmekle mümkündür. İlki, kendisi için nefsi arındırdığımız Allah'ı (cc) tanımaktır. Bu, Allah'ın (cc) güzel isimlerini bilmek ve onlarla Allah'a (cc) kulluk etmekle mümkündür:

“En güzel isimler Allah'ındır. (Öyleyse) bu isimlerle O'na dua edin. O'nun isimlerinde ilhada/eğriliğe sapanları (kendi hâllerine) bırakın. Yaptıklarının cezasını göreceklerdir.”³

İkincisi, nefsi tanımaktır. Çünkü biz nefsi arındırmaya gayret ettiğimizde nefse ilham edilen fücür tarafı devreye girecek, nefis kötülüğü emredecek ve bizim islah çabamıza direnç gösterecektir. Nefsin ıslahı, bu direnç noktalarını ve nasıl tezahür ettiğini bilmekle, yani nefsi tanımakla mümkündür.

1. 3/Âl-i İmran, 164

2. 91/Şems, 7-1

3. 7/A'râf, 180

Üçüncüsü, nefsin nasıl tezkiye edileceğini bilmektir. Bu da nefis tezkiyesiyle vazifeli resûllerin yol ve yöntemini bilmekle mümkündür. Nefis terbiyesi, istikamet üzere bir kulluk için en önemli vesilelerden biri olduğundan Allah (cc), bu işi insanlara bırakmamış resûllerin uhdesine almıştır. Sahabe dahi, Allah Resûlü'nden bağımsız nefislerini arındırmak istediklerinde Nebevi uyarıya muhatap olmuşlardır.

Enes ibni Mâlik'ten (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Üç kişi, Nebi'nin (sav) hanımlarının evlerine gelerek Nebi'nin (sav) ibadetine dair soru sordular. Onlara haber verilince, onu azımsar gibi oldular ve şöyle dediler: ‘Biz nerede, Nebi (sav) nerede? Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamış bulunuyor.’

Onlardan birisi, ‘Ben her zaman geceleyin namaz kılacağım.’ dedi.

Diğeri, ‘Ben de oruç açmamak üzere sene boyunca oruç tutacağım.’ dedi.

Üçüncüsü, ‘Ben de kadınlardan uzak kalacak ve ebe-
diyen evlenmeyeceğim.’ dedi.

Sonra Allah Resûlü (sav) gelerek, ‘Şöyle şöyle diyenler, sizler miydiniz? Bana gelince, Allah'a yemin ederim, şüphesiz ben aranızda Allah'tan en çok korkan ve O'na karşı en takvalı olanınızım. Bununla birlikte oruç tuttuğum da olur, tutmadığım da olur. (Geceleyin) kimi zaman namaz kılarım, kimi zaman uyurum, kadınlarla da evlenirim. **Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir.**’ dedi.”⁴

Sözün özü; istikamet için arınmak, arınmak için üç ayrı bilgiye sahip olmak durumundayız. Makalemizde nefsi tanımak ve nefsimize nasıl bakmamız gerektiğini ele alacağız.

Nefis Kötülüğü Emreder

وَمَا أَبْرَأُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي ۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ

“Ben, nefsimi temize çıkarmam. Çünkü nefis -Rabbimin merhamet ettiği müstesna- çokça kötülüğü emreder. Şüphesiz ki Rabbim, (günahları bağışlayan, örten ve günahların kötü akıbetinden kulu koruyan) Ğafûr, (kullarına karşı merhametli olan) Rahîm'dir.”⁵

İnsan nefsinin en iyi tanıyanlar peygamberlerdir. Onlardan biri olan Yûsuf (as), nefse nasıl bakmamız gerektiği hakkında konuşmaktadır.⁶ Bu Nebevi beyanda üç nokta dikkatimizi çeker:

4. Buhari, 5063; Müslim, 1401

5. 12/Yûsuf, 53

6. Bazı âlimler bu sözlerin Yûsuf'a (as) değil, ona iftira atan kadına ait olduğunu söylemişlerdir. Ancak bu görüş üç açıdan isabetsizdir:

a. Sahabe ve tabiin imamlarının tamamı, bu sözlerin Yûsuf'a ait olduğunu söylemişlerdir. Bu da Nebi'nin (sav) tefsirinin bu yönde olduğunun dolaylı

İnsan nefsinin insana fısıldadığı vesveseler vardır. Bunlar iç ses diye tabir ettiğimiz, insandan bağımsız şekilde kalp ve zihninin ürettiği düşünce ve konuşmalardır. Hâliyle insanın içinden geçen konuşmalar, iç sesler ve düşünceler çoğu zaman masum değildir. İnsanın fücurla yoğrulmuş nefsinin insanı kötülüğe teşvik etmek için fısıltılarıdır.

– Nefis çokça kötülüğü emreder. Bu sebeple aslolan ona karşı su-i zanda bulunmak, onun fısıltılarına güvenmemek ve onun arzularına itaat etmemektir.⁷ Zira o sadece kötülüğü emretmez, kötülüğü çokça emreder. Âdeta kötülüğü emretmek onun değişmez sıfatıdır.

– Nefsin şerrinden Allah'ın rahmet ettikleri korunur. Yûsuf (as), nefsinin şerrinden muzdarip olanlara Yüce Allah'ın hangi isimleri ve sıfatlarıyla kulluk edeceğini öğretiyor. Nefsin şerrinden muzdarip olan, Allah'ın (cc) rahmetine iltica edecek, O'nun (cc) El-Ğafûr ve Er-Rahîm isimlerine tutunacaktır. Aynı kaynaktan beslenen Allah Resûlü (sav), nefsinden Allah'a sığınırken önce O'nun (cc) rahmetini ümit ederek işe başlar.

“Allah'ım! Sadece senin rahmetini umuyorum. Göz açıp kapama süresi kadar dahi beni nefsimle baş başa bırakma. Tüm işlerimi benim için ıslah et/düzene koy. Senden başka hiçbir ilah yoktur.”⁸

İnsanı nefsin şerrinden koruyacak, işlerini ıslah edecek ve göz açıp kapayınca dek onu nefsiyle baş başa bırakmayacak tek sebep, Er-Rahmân olan Allah'ın (cc) rahmetidir. İki nebinin üslubu da bunu gösterir. Yûsuf (as) “İlla ma rahime Rabbi” diyerek âdeta, “Her nefis kötülüğü çokça emreder, bunun tek istisnası Rabbimin rahmet ettikleridir.” demiş olur. Allah Resûlü (sav) ise duasının başında “Rahmeteke ercû” diyerek, “Başka hiçbir şeyi değil, yalnızca rahmetini istiyorum.” demiştir. Bizi nefsimizin şerrinden koruyacak olan ne bilgidir ne çaba. Bizi koruyacak tek şey, Allah'ın (cc) rahmetidir. Çokça O'nun (cc) rahmetine talip olmalıyız.

ışaretidir. Zira konu hakkında farklı görüş beyan eden olmamıştır. (bk. Mevsûatu't Tefsiri'l Me'sûr, 11/649-657)

b. Sözün içeriği Aziz'in karısının durumuna uymaz. Çünkü, “Gıyabında ona ihanet etmediğini bilsin.” demiştir. Kadın hem kocasına hem Yûsuf'a hem de Rabbine ihanet etmiştir. Böyle bir sözü söylemesi, iftira günahına bir de yalan eklemek olurdu. Kimseye gıyabında ihanet etmeyen, Yûsuf'tu (as); bu sözler de ancak ona (as) yakışırdı.

c. 53. ayetteki sözler kalbi ihlasla arınmış muhles bir kulun söyleyeceği sözlerdir. Henüz Yûsuf'un (as) İslam davetine muhatap olmamış, düşük ahlaklı bir kadının sözleri olamaz. Allah (cc) en doğrusunu bilir. (Geniş değerlendirme için bk. Yûsuf Suresi Tefsiri, s. 323-324)

7. “Kim de Rabbinin makamından korkar ve nefsinin (meşru olmayan) isteklerine engel olursa, Hiç şüphesiz, cennet (ona) barınaktır.” (79/Nâziât, 40-41)

8. Ebu Davud, 5090

Kişinin nefsiyle cihad etmesi, onu ve özelliklerini tanımasıyla mümkündür ve yorucu kulluk yürüyüşünün cennetle sonlanması bu mücadelenin kesintisiz olmasıyla alakalıdır.

– Yûsuf (as) aklandıktan sonra, nefesine pay çıkarmıyor, nefisini temize çekmiyor. O (as) ancak Allah'ın (cc) rahmet ettiği kulların korunacağını haber veriyor. Yani diyor ki: “Bu meselede suçsuz oluşum, bende ki arınmışlık nedeniyle değildir. Bilakis, Rabbim rahmet ettiği içindir. O (cc) rahmet etmese çokça kötülüğü emreden nefis, benim de ayağımı kaydırabilirdi.” Bu, bir kulluk edebidir. Yüce Allah'ın hayra muvaffak kıldığı insanlar en güzel amellerinden sonra dahi nefislerine pay çıkarmaz, O'nu (cc) övüp tazim ederler.⁹

Nefsin Olumsuz Sıfatları

Kur'ân-ı Kerim birçok ayette Yûsuf'un (as) öğrettiği bu hakikatin altını çizer, insan nefsinin olumsuz özelliklerine vurgu yapar.

“Şüphesiz ki insan, çokça zulmeden ve pek nankör bir varlıktır.”¹⁰

“(Ama) insan onu yükledi. Çünkü o, pek zalim, pek cahildir.”¹¹

“Şüphesiz ki insan, helu' (sabırsız/aceleci, bencil) olarak yaratılmıştır. Ona bir şer dokundu mu (sabredip ecrini Allah'tan beklemez), vaveylayı koparır. Ona bir hayır dokundu mu cimrilik edip (başkalarıyla paylaşmaz).”¹²

“Kim de nefsinin bencilliğinden korunursa işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”¹³

Tüm bu naslar ve Nebevi öğretilerden yola çıkarak nefis için İslam âlimleri şu tespitleri yapar:

“Cahillik ve zulümle nitelenen bir kimsenin doğruluk ve istikamet üzere olması asla mümkün değildir. Bu durum, onun elinden gelen gayreti gösterip nefisini cehalet vasfından kurtaracak faydalı ilmi elde etmesini, ve onu zulüm vasfından kurtaracak salih ameller işlemesini gerekli kılar. Buna rağmen nefsin cehaleti ilimden daha çoktur; zulmü de adaletinden daha büyüktür. Durumu böyle olan kimseye yaraşan şey, onu yaratan ve şekillendiren Allah'a yönelip onu nefsinin şerrinden korumasını, takvasını vermesini ve onu tezkiye etmesini dilemesidir. Çünkü onu en iyi tezkiye eden Allah'tır; O (cc), onun velisi

ve mevlasıdır. Kişi, bir ân bile nefesine bırakılmaması için Allah'a sığınmalıdır; zira Allah onu nefesine bırakırsa kişi helak olur. Zira helak olan herkes, ne zaman kendi nefesine bırakılmışsa o zaman helak olmuştur.

Nitekim Nebi (sav), Husayn ibni'l Munzir'e şöyle demiştir: ‘De ki: ‘Allah'ım! Bana doğruyu ilham et ve beni nefsimin şerrinden koru.’

Yine Hutbetu'l Hâce'de şöyle buyurmuştur: ‘Hamd Allah'a mahsustur. O'ndan yardım diler, O'ndan başışlanma isteriz. Nefislerimizin şerlerinden ve kötü amellerimizin sonuçlarından Allah'a sığınırız.’

Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

‘Kim de nefsinin bencilliğinden korunursa işte onlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.’¹⁴

Ve şöyle buyurmuştur: ‘Nefis -Rabbimin merhamet ettiği müstesna- çokça kötülüğü emreder.’¹⁵

Kişi, nefsinin hakikatini ve yaratılışındaki tabiatı tanıdığında, onun her şerrin kaynağı, her kötülüğün barınağı olduğunu bilir. Onda bulunan her hayrın ise Allah'ın bir lütfu olduğunu, onun kendi nefsi tarafından değil, Allah tarafından ihsan edildiğini fark eder. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

‘Şayet üzerinizde Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı içinizden hiç kimse ebediyen arınamazdı.’¹⁶

Yine şöyle buyurmuştur: ‘Fakat Allah, imanı size sevdirdi ve onu kalplerinizde süsledi. Küfür, fışk ve isyanı size çirkin/sevimsiz gösterdi. İşte bunlar, rüşd/olgunluk yolunu bulanlardır. Allah'tan bir lütuf ve nimet olarak... (Zaten) Allah, (her şeyi bilen) Alîm, (hüküm ve hikmet sahibi olan) Hakîm'dir.’¹⁷

İşte bu sevgi ve bu nefret, nefsin kendi içinden gelmemiştir; bunları lütfeden Allah'tır. Bu sayede Allah, kulunu rüşde (doğru yola) erenlerden kılmıştır. Bu da Allah'ın bir fazlı ve nimetidir. Allah, kimin bu fazla layık olduğunu, kimde onun yeşerip meyve vereceğini bilendir; ve onu layık olmayan yerde zayi etmeyecek kadar da hikmet sahibidir.”¹⁸

Nefsin Vesvesesi

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseleri de biliriz. Biz, ona, şah damarından daha yakınız.”¹⁹

Ayet iki ayrı hakikate işaret eder:

İlki, yüce Allah'ın insana yakınlığı ve onun üzerindeki mutlak yetkisidir. “Yani, bizim kudret ve ilmimiz insanoğlunu içinden ve dışından çepeçevre öylesine sarmıştır ki

9. bk. Vahyin Rehberliğinde Yûsuf Suresi Tefsiri, s. 322-323

10. 14/İbrahim, 34

11. 33/Ahzâb, 72

12. 70/Meâric, 21

13. 59/Haşr, 9

14. 59/Haşr, 9

15. 12/Yûsuf, 53

16. 24/Nûr, 21

17. 49/Hucurât, 7-8

18. Medâricu's Sâlikin, Dâru Atââtî'l İlmi, 1/344-345

19. 50/Kâf, 16

bizim ilim ve kudretimizin ona yakınlığı, şah damarının ona yakın oluşundan daha fazladır. Onun konuşmasını işitmek için bir mesafe katedip yanına gelmemiz gerekmez, gönlünden geçen düşünceleri bile doğrudan doğruya biliriz. Bunun gibi onu ele geçirmemiz gerekirse bir mesafeden gelip yakalamamız gerekmez. Nerede olursa olsun her zaman o kabzamızdadır, istediğimiz zaman onu ele geçiririz.”²⁰

İkincisi, insan nefsinin insana fısıldadığı vesveseler vardır. Bunlar iç ses diye tabir ettiğimiz, insandan bağımsız şekilde kalp ve zihninin ürettiği düşünce ve konuşmalardır. Hâliyle insanın içinden geçen konuşmalar, iç sesler ve düşünceler çoğu zaman masum değildir. İnsanın fücurla yoğrulmuş nefsinin insanı kötülüğe teşvik etmek için fısıltıdır.

Nefis Kötülüğü Süslü Gösterir

“Nefsi, kardeşini öldürmeyi ona (süslü göstererek) kolaylaştırdı. O da (kardeşini) öldürdü ve hüsrana uğrayanlardan oldu.”²¹

Ayet, Âdem’in (as) iki çocuğunun kıssasını anlatmakta, kardeşlerden birinin diğerini öldürme sebebinin vuzuha kavuşturmaktadır. Buna göre, ilk insan katlinin nedeni; nefsin bu ameli süslü göstermesi, meşru gerekçeler bu-larak katli kolaylaştırmasıdır. Nefsin fısıltısı ve süslemesi o kadar güçlüdür ki yıllarca alınan nübüvvet eğitimini etkisizleştirmiştir. Ayrıca katledilen kardeşin nasihatleri de fayda vermemiş ve nefsin süslemesi, katil kardeşin davranışlarına yön vermiştir.

“Beni öldürmek (niyetiyle) elini bana uzatsan dahi, seni öldürmek için elimi sana uzatacak değilim. Ben âlemlerin Rabbi olan Allah’tan korkuyorum.”²²

Ya’kûb’un (as) Çocukları

“(Hayır, öyle değil!) Bilakis, nefsiniz bu işi size süslü göstermiş!”²³

Okuduğumuz ayetlerde geçen nefsin süslemesi ‘seve-vele’ kelimesiyle ifade edilir. Benzer bir sıfat Kur’ân’da şeytan için kullanılır. “Eş-Şeytanı sevele lehum/Şeytan onlara süsledi.”²⁴ Bu Kur’âni kullanımdan anlıyoruz ki nefis de şeytan gibi, insanı aldatabilir. Kötü amelinin ona süsleyebilir. Şöyle ki; nefiste fücür da vardır takva da vardır. Şayet masiyetlerle nefsin fücür yönü beslenirse nefis de şeytan gibi bir sese, vesveseye dönüşür ve insanı masiyete teşvik eder. Fücür yönü güçlenen nefis, bir süre sonra insanı daha güçlü bir sesle masiyete teşvik eder. Fücürün sesi yükseldikçe nefislere vazeden takvanın sesi cılızlaşır. Nefsin “bir iç şeytana” dönüşmemesi için masiyetler tevbeyle temizlenmelidir. Tevbe, masiyetin

Şirk ehliyle iman ehli arasındaki en önemli farklarından biri kendi öz nefislerine bakış açısıdır. Şirk ehli kendileri hakkında o kadar iyi zanlara sahiptirler ki, Yüce Allah’ın onları helak etmek için gönderdiği azabı dahi nimet olarak görürler. Zira en iyinin kendileri olduğuna ve her şeyin en iyisine layık olduklarına inanırlar.

nefiste kök verip dal budak salmasına engel olur. Nefsin şeytana dönüşmesini engelleyen bir diğer koruyucu ise bilinçtir. Nefse karşı bilinç, kişinin kendisini tanıma ve hesaba çekme çabasının semeresidir. Bununla birlikte şeytanın/nefsin oyunlarını fark etmeye de vesile olur.”²⁵

Tüm bu gerçeklerden yola çıkan âlimlerimiz, nefsin tanıyan insanın ona su-i zan besleyeceğini belirtmişlerdir.

“Kişinin kendi nefesine karşı kötü zan beslemesi (yani kendisini kusurlu ve eksik görmesi) gereklidir. Çünkü insanın nefesine karşı iyi zanda bulunması, onu nefsi üzerinde tam bir teftiş yapmaktan alıkoymaz ve onu aldatır. Böylece kişi, kendi kötülüklerini güzellik; kendi kusurlarını da olgunluk zanneder. Zira seven kimse, sevdiğinin kötülük ve kusurlarını da güzel görür.

Şairin dediği gibi:

‘Hoşnutluk gözü her kusura kördür,

Tıpkı hoşnutsuzluk gözünün sadece ayıpları göstermesi gibi.’

Kişi, ancak nefsin tanıyan biri olduğu takdirde ona karşı kötü zanda bulunur. Kim de nefse karşı iyi zan beslerse, o kendini tanımayan insanların en cahilidir.”²⁶

Nefsin Hevası

Ayetlerden anladığımız kadarıyla nefse ait bir vesvese ve süsleme vardır. Peki, nefis neyi süsleyip insana fısıldar? Kur’ân-ı Kerim bu soruya şöyle cevap verir:

“Kim de Rabbinin makamından korkar ve nefsinin (meşru olmayan) isteklerine engel olursa, Hiç şüphesiz, cennet (ona) barınaktır.”²⁷

Nefsin hevası, meşru olmayan birtakım istekleri vardır. İnsanı bu istekleri yapma doğrultusunda teşvik eder. Bu teşviği de vesvese ve süsleyerek yapar. Vahyin biz müminlere yüklediği en önemli sorumluluklardan biri nefsin fısıltı ve süslemelerine karşı mücadele etmek ve onu arzusundan alıkoymaktır.

20. bk. Tefhimu’l Kur’ân, 5/478-479, Kâf Suresi 16. ayet tefsiri

21. 5/Mâide, 30

22. 5/Mâide, 29

23. 12/Yûsuf, 18

24. bk. 47/Muhammed, 25

25. bk. Vahyin Rehberliğinde Yûsuf Suresi Tefsiri, s. 171

26. Medâricu’s Sâlikin, Dâru Atâât’l Ilm, 1/262-263

27. 79/Nâziât, 40-41

Modern cahiliyenin zayıf olan insana sürekli kendine güvenle ilgili telkinleri, bir hurafe ve safsatadan öte bir şey değildir. Bu, boğulmakta olan bir yüzücüye, yine boğulmakta olan başka bir yüzücünün güven telkin etmesi gibidir. Asli amacı insanı Rabbinden uzaklaştırmak ve onu nefesine güven telkiniyle hiçbir şeye güvenmeyen, ruhsal bunalım içinde bırakmaktır.

Fedâle ibni Ubeyd'den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

"Mücahid, Allah'ın (rızası) uğrunda nefsiyle cihad ederdir."²⁸

Kişinin nefsiyle cihad etmesi, onu ve özelliklerini tanımamasıyla mümkündür ve yorucu kulluk yürüyüşünün cennetle sonlanması bu mücadelenin kesintisiz olmasıyla alakalıdır.

"Bazı ârifler şöyle demiştir: 'Sâliklerin (Allah yolunda yürüyenlerin) yolculuğu, nefislerini yenmekle sona erer.

Kim nefesine galip gelirse felaha ve başarıya ulaşır; kim de nefsi tarafından yenilirse hüsrana ve helaka uğrar. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

'Kim haddi aşır azgınlarsa, Ve dünya hayatını tercih ederse, Hiç şüphesiz, cehennem (ona) bir barınaktır. Kim de Rabbinin makamından korkar ve nefsinin (meşru olmayan) isteklerine engel olursa, Hiç şüphesiz, cennet (ona) barınaktır.'²⁹

Nefis, insana azgınlığı ve dünya hayatını tercih etmeyi emreder; Rabb Teâlâ ise kulunu, kendisinden korkmaya ve nefsinin hevedan engellemeye çağırır. Kalp ise bu iki davetçinin arasında kalır: bazen birine, bazen diğerine meyler. İşte burası imtihan ve belanın (sınavın) tam yeridir."³⁰

Bu ayet nefisle mücadelede önemli bir yardımcıya işaret eder. Kim Rabbinin makamından korkarsa, nefsinin arzusundan alıkoymak kişi odur. Zira nefsin arzuları, çoğu zaman insanın fitri isteklerine hitap eder. Nefsin ve fitratın baskısını da ancak daha yüce bir makamın katındaki lezzetlerden mahrum olma düşüncesi ve O'nun azabını çekme endişesi dizginleyebilir. Bu sebeple nefsin baskısı altında olan ve mücadelesinde yenildiğini gören insan, Rabbinin makamını hatırlamalı, yüreğini O'nun (cc) azamet ve yüceliğine delalet eden şer'i ve kevnî ayetlerle

canlandırmalıdır. Kalp, Allah'ın (cc) azametiyle dolup taşıdığına, nefse muhalefet etmek daha kolay olacaktır.

İman Ehli ile Şirk Ehli Arasındaki Fark!

Şirk ehli ile iman ehli arasındaki en önemli farklarından biri kendi öz nefislerine bakış açısıdır. Şirk ehli kendileri hakkında o kadar iyi zanlara sahiptirler ki, Yüce Allah'ın onları helak etmek için gönderdiği azabı dahi nimet olarak görürler. Zira en iyinin kendileri olduğuna ve her şeyin en iyisine layık olduklarına inanırlar.

"(Azabı) vadilerine yönelen bir bulut olarak gördüklerinde (sevinç içinde): 'Bu, bize yağmur yağdıracak buluttur.' dediler. (Hayır, öyle değil!) Bilakis o, acele ettiğiniz (azaptır). İçinde can yakıcı bir azap olan rüzgâr..."³¹

Buna mukabil müminler ise, kendilerinde fücür ve takvanın, salih amel ve masiyetin olduğunu bilirler. Rüzgâr gördüklerinde ürperir ve onun hayrını Allah'tan (cc) isterler. Nefislerinin her şeyin en iyisine layık olmayacak kadar kusurlu olduğunun bilincindedirler.

Âişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Nebi'nin (sav) bir bulut veya rüzgâr görünce endişesi yüzünden okunurdu. Allah Resûlü'ne (sav), 'Ey Allah'ın Resûlü! İnsanlar bulut gördükleri zaman yağmurun yağmasını umarak sevinirler. Bakıyorum da bulut gördüğün zaman hoşnutsuzluğun yüzüne yansıyor. (Bunun sebebi nedir?)' dedim.

Nebi (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Âişe! Bulutta, rüzgâr ile azaba çarptırılan kavmin azabının olmadığına dair bir garantim yok! O insanlar bulutu gördükleri zaman, 'Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur.' demişlerdi.'³²

Yine Âişe Annemizden (r.anha) şöyle rivayet edilmiştir:

"Allah Resûlü (sav) rüzgâr şiddetlendiğinde şöyle dua ederdi: 'Allah'ım! Senden onun hayrını, içindeki hayrı ve onunla gönderilen şeyin hayrını istiyorum. Onun şerrinden, içindeki şerden ve onunla gönderilen şeyin şerrinden sana sığınıyorum.'

Gök bulutlandığında, onun yüz renginin değiştiğini gördüm; evinden çıkar, girer, yaklaşır, uzaklaşırdı (yani huzursuz ve endişeli olurdu). Yağmur yağmaya başladığında ise bu hâl geçer, rahatladığını yüzünden anlardım.

Ben de kendisine bunun sebebini sordum. Allah Resûlü (sav) şöyle buyurdu: 'Ey Âişe! Belki de bu (bulut), Âd Kavmi'nin gördüğü bulut gibidir. Çünkü onlar da '(Azabı) vadilerine yönelen bir bulut olarak gördüklerinde (sevinç içinde): 'Bu, bize yağmur yağdıracak buluttur.' dediler.'^{33 34}

28. Ahmed, 23965

29. 79/Nâziât, 37-41

30. İğâsetu'l Lehfân, Dâru Atââtî'l İlmi, 1/126

31. 46/Ahkâf, 24

32. Buhari, 4829

33. 46/Ahkâf, 24

34. Müslim, 899

Allah'a (cc) İtimat ile Nefse İtimat Arasında Fark

Sonuç niyetine her birimizin naslardan öğrendiği bir hakikat olarak şunları söyleyebiliriz: Allah katında güçlü, öz güvenli ve geleceğe dair ümit var olan mümin; zayıf, endişeli ve ümitsiz müminden daha hayırlıdır. Nasların delalet ettiği bu vb. hükümler, yukarıda zikredilen nefse karşı su-i zanla davranma ilkesiyle çelişkili görülebilir. Şu bilinmelidir ki, burada bir çelişki yoktur. Zira güçlü ve ümitvar mümin, gücünü Allah'a (cc) olan güveninden ve O'nun (cc) kendisine dayananlara yardım edeceğine dair kesin vaadinden alır. O, bir yandan başarı ve yardıma dair ümitlerini korurken diğer yandan nefsin desise ve kötülüğe meylinin farkındadır. Dahası, nefsin tüm kusur ve afetlerine rağmen Rabbinin yardımını gördükçe, O'na (cc) olan sevgi ve güveni pekişir.

Modern cahiliyenin zayıf olan insana sürekli kendine güvenle ilgili telkinleri, bir hurafe ve safsatadan öte bir şey değildir. Bu, boğulmakta olan bir yüzücüye, yine boğulmakta olan başka bir yüzücünün güven telkin etmesi gibidir. Asli amacı insanı Rabbinden uzaklaştırmak ve onu nefsine güven telkiniyle hiçbir şeye güvenmeyen, ruhsal bunalım içinde bırakmaktır. Çünkü nefsine güvenen insanın her seferinde hüsrana uğrayacağı, hayaller ile gerçekler arasındaki fark girdabında savrulacağı izaha muhtaç olmayan bir hakikattir. "Modern cahiliyenin böylesi yanlış telkinlerden çıkarı nedir?" diye sorulacak olursa, cevap şudur: Modern cahiliye yanlış yol tarifiyle bunalıma soktuğu insanı, günün sonunda kendi çizdiği sınırlar içinde yaşayarak bunalımdan kurtulabileceğine ikna edecektir. Tüm Firavuni sistemlerin ortak yanı olan rububiyet ve uluhiyet iddiasını, insanları kendi çizdiği sınırlar içinde yaşamaya mecbur kılarak gerçekleştirmiş olacaktır.

Allah (cc), bizleri nefsin hakikatini kavrayan, Rabbine itimat eden ve güçlerini el-Kaviy olan Allah'tan alanlardan eylesin.

MİKROSKOP ve TELESKOP

İnsanoğlu;

Önce mikroskopu buldu, gözle göremediği âlemleri keşfetti. Kompleks vücut sistemine karşı tek hücresiyle yaşam süren canlıları gördü.

Sonra teleskopu buldu. Kâinatın ne kadar büyük olduğunu gördü. Güneş'e, yıldızlara, gezegenlere baktı. Evrende bir nokta bile etmediğini gördü.

“Mikroskop insana önemini gösterdi; teleskop ise önemsizliğini...”

ALTIN BUZAĞI

وَإِذْ وَعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ

“(Hatırlayın!) Hani Musa ile (Tur'da buluşmak için) kırk geceliğine sözleşmiştik. Sonra sizler onun (Musa'nın) ardından buzağıyı (ilah) edinmiştiniz. Ve siz (böyle yapmakla) zalimlerden olmuştunuz.”¹

Allah'ın (cc) adıyla,

Allah'a (cc) hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Kur'ân, Rabbimizin kullarına indirdiği “müheymin/de-netleyici” Kitap'tır.

“Sana, kendinden önceki Kitab'ı doğrulayan ve onun üzerinde denetleyici olan (bu) Kitab'ı hak olarak indirdik. Onların arasında Allah'ın indirdiğiyle hükmet.”²

Ayette geçen مُهَيِّمًا kelimesinin hangi kökten türediği konusunda âlimler arasında ihtilaf olmuştur. Bazı âlimler kelime kökünün م-ن-أ kelimesi olduğunu söylemiştir.³ Buna göre Rabbimizin (cc) El-Muheymin ve El-Mu'min isimleri aynı kökten türemiştir ve aynı manaya gelir. Lugavi açıdan böyle bir mana verilebilir olsa da Kur'ân'da aynı siyakta peş peşe zikredilen bu iki ismin aynı anlamda olması Kur'ân'ın belagatine ve fesahatine aykırı bir durumdur.⁴

Bazı âlimler ise مُهَيِّم kelimesinin م-ن-ه kökünden istikak ettiğini ve ي harfinin sonradan ziyade olduğunu belirtmiştir.

İstikak ettiği kök konusunda ihtilaf olmasından dolayı ifade ettiği mana konusunda da farklı görüşler vardır. Bu görüşleri genel olarak şöyle özetleyebiliriz: Şahid, gözetleyen ve gözetlediğini koruyan, doğrulayan ve otorite.

Yazımızın bu kısmına kadar, Kur'ân'ın bir özelliğini açıklamış olduk. Buna göre Kur'ân, denetleyici bir otoritedir. Sadece kendinden önceki Kitapları ve dinî bilgileri denetlemez, akli ve fennî bilimler ile tarihi de denetler.

Yazımıza konu edineceğimiz ayetleri detaylı bir şekilde incelediğimizde Kur'ân'da anlatılan kıssalardaki tarihî

Kur'ân'da zikredilen kıssaları daha iyi anlamak için tarihî olaylara başvurulabilir. Ancak bu, Kur'ân'ın tarihî bilgilerle tashih edilmesi demek değildir. Aksine, tarihî rivayetler Kur'ân'ın müheyminliği ışığında değerlendirilmelidir. Tarih ile Kur'ân anlatımı arasında farklılıklar görüldüğünde, esas alınması gereken Kur'ân'dır.

1. 2/Bakara, 51

2. 5/Mâide, 48

3. Mu'cemu Mekâyisi'l Luğa, 6/63, h-m-n maddesi

4. 59/Haşr, 23

İsrâîliyat kaynaklı nakiller kimi zaman bilinçli girişimler kimi zaman sahabilerin isimlerinin istismar edilmesi kimi zaman da İsrâîlî nakillere karşı Resûlullah'ın belirlediği ölçülere tam olarak riayet edilmemesi nedeniyle tefsir kitaplarımıza sirayet etmiştir. Bunun sonucunda Allah'ın kıssalardan murad ettiği hikmetler ve amel boyutu geri planda kalmış, ortaya sofistike ve mitolojik kıssalar çıkmıştır.

atıfları ve incelikleri anlamaya çalışacağız. Ve bu kıssayı Kur'an'ın heymenesi/otoritesi ışığında inceleyeceğiz.

Kur'an'da zikredilen kıssaları daha iyi anlamak için tarihî olaylara başvurulabilir. Ancak bu, Kur'an'ın tarihî bilgilerle tashih edilmesi demek değildir. Aksine, tarihî rivayetler Kur'an'ın müheyminliği ışığında değerlendirilmelidir. Tarih ile Kur'an anlatımı arasında farklılıklar görüldüğünde, esas alınması gereken Kur'an'dır.

Kur'an Kıssalarının Anlatılma Sebepleri

İlgili ayetleri incelemeden önce "Kur'an kıssaları"nın özelliklerine yönelik bir açıklama yapmak yerinde olacaktır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'de yer alan her şey Kur'an'ın maksadına yöneliktir. Kur'an'ın maksadı ise insanları hidayete ulaştırmaktır. Bundan dolayı Kur'an kıssalarının anlatılma sebepleri Kur'an kıssaları üzerinde daha fazla düşünmeyi gerektirir.

Allah (cc) Resûlullah'ın (sav) ve onun yolunu takip eden tevhid davetçilerinin kalplerini sağlamlaştırmak için bu kıssaları anlatır:

"Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), kalbini sağlamlaştırmak için anlatıyoruz. Bu (kıssalarla beraber) sana hak (olan bilgiler), müminlere de öğüt ve hatırlatma gelmiştir."⁵

Kur'an kıssaları, özellikle Ehl-i Kitab'ın tahrif ettiği olayların doğrusunu öğretmek ve insanları tevhide yönlendirmek için anlatılmıştır:

"(Yahudi ve Hristiyanların uydurdıkları hak değildir.) Hiç şüphesiz, hak olan kıssa budur. Allah'tan başka (ibadeti hak eden) hiçbir ilah yoktur. Ve şüphesiz ki Allah, (izzet sahibi, her şeyi mağlup eden) El-Azîz, (hüküm ve hikmet sahibi olan) El-Hakîm'dir."⁶

Kur'an kıssaları, akıl sahiplerine ibret olsun diye anlatılmıştır:

"Andolsun ki onların kıssalarında, akıl sahipleri için ibretler vardır. (Bu Kur'an) öyle uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden önceki (Kitapları) doğrulayıcı, her şeyi detaylı açıklayan, mümin topluluk için de hidayet ve rahmettir."⁷

Kur'an kıssaları, insanlar üzerine düşünüp tefekkür etsin diye anlatılmıştır:

"Bu, ayetlerimizi yalanlayan topluluğun misalidir. İyice düşünsünler diye kıssaları anlat."⁸

Kur'an kıssaları yeteri kadarıyla anlatılmıştır. Kur'an'da anlatılanlar ne fazladır ne eksik, insanlığın ihtiyaç duyduğu/insanlığa yön verecek kadarı anlatılmıştır:

"Kıssalarını daha önce sana anlattığımız resûllere de kıssalarını anlatmadıklarımıza da (vahyettik). Allah, Musa ile (kesin bir şekilde) konuştu."⁹

Kur'an kıssaları, müminlerin eğitim ve terbiyesi için anlatılmıştır:

"Mümin bir toplumun (eğitim ve terbiyesi) için sana, Musa ve Firavun kıssasının bir kısmını hak olarak okuyoruz."¹⁰

Kur'an'da Mûsâ (as) ve İsrâîloğulları

Kur'an'ın, adından en fazla söz ettiği peygamber Mûsâ (as) (otuz dört sure, yüz otuz bir ayet ve yüz otuz altı yerde), adından en fazla söz ettiği toplum ise İsrâîloğullarıdır (on yedi sure, kırk ayette).

Yukarıda zikrettiğimiz Kur'an kıssalarının anlatılma sebeplerine göre Mûsâ (as) ve İsrâîloğullarının kıssalarından çıkarabileceğimiz/çıkarmamız gereken birçok ders vardır. Kur'an'da bu kadar fazla anlatılmaları nedeniyle bu derslerin hepsini bir yazıda zikretmek mümkün değildir. Bu ayki yazımızda, Kur'an'da İsrâîloğullarıyla ilgili anlatılan ilk olaylardan biri olan buzağıya tapmaları kıssasını ve kıssa içindeki bazı incelikleri ele alacağız.

(Hatırlayın!) Hani Musa ile (Tur'da buluşmak için) kırk geceliğine sözleşmiştik.

Mûsâ (as) kavmiyle birlikte denizi geçtikten sonra Sina bölgesine gelmişti. Tefsir kaynaklarımızda geçtiğine göre İsrâîloğulları, Mûsâ'dan (as) Allah (cc) katından içinde helallerin, haramların ve farzların yazılı olduğu bir Kitap getirmesini istemişlerdi. Bunun üzerine Rabbimiz (cc) Mûsâ'ya (as) kırk günlüğüne Tur Dağı'na gelmesini vahyetmişti. Mûsâ (as) Tur Dağı'na çıkarken kendi yerine kardeşi Hârûn'u (as) vekil olarak bırakmıştı.

5. 11/Hûd, 120

6. 3/Âl-i İmrân, 62

7. 12/Yûsuf, 111

8. 7/Ârâf, 176

9. 4/Nisâ, 164

10. 28/Kasas, 3

“Musa ile otuz gece için sözleştik. Buna ayrıca on gün ekledik. Böylece Rabbinin belirlediği süre kırk güne tamamlandı. Musa kardeşi Harun’a dedi ki: ‘Kavmimde benim yerime geç. İslah et ve bozguncuların yoluna uyma.’”¹¹

Mûsâ (as) sözleşmeye derhal icabet etmiş ve Rabbinin (cc) rızasını elde etmek için hemen sözleşme yerine gitmişti.

“‘Kavmini bırakıp aceleyle (bize gelmenin) nedeni nedir ey Musa?’ Demişti ki: ‘Onlar benim peşimde (onları bıraktığım hal üzereler). Rabbin sana aceleyle geldim ki, benden razı olasın.’”¹²

Sonra sizler onun (Musa’nın) ardından buzağıyı (ilah) edinmişsiniz.

Allah (cc), Mûsâ’ya (as) kendi huzurundayken kavminin imtihan edildiğini ve Sâmirî tarafından saptırıldığını haber verdi.

“Buyurmuştu ki: ‘Şüphesiz ki biz, senden sonra kavmini (dinlerinde) imtihan ettik ve Samiri onları saptırdı.’”¹³

İsrâîloğullarının bu şekilde istikametten sapmalarıyla ilgili kendi kaynaklarında şöyle aktarılır: Mûsâ (as) kavmine otuz günlüğüne gideceğini söylemişti. Ancak Mûsâ (as) gecikince, Tevrât’ta geçtiğine göre, İsrâîloğulları Hârûn’a gelerek, “Mûsâ’ya ne olduğunu bilmiyoruz; bize bir ilah yap.” dediler.¹⁴

Bu noktada olayın Tevrât’taki anlatımı ile Kur’ân’da geçen anlatım arasında önemli bir fark dikkatimizi çekmekte. Bu olayla ilgili Tevrât’ta Sâmirî ismi hiç geçmemekle birlikte Hârûn ismi geçmektedir. Kur’ân’a iman edenler olarak bizim için bu noktada herhangi bir kapalılık veya karışıklık artık kalmamıştır. Çünkü Kur’ân, müheymîn olarak bu olayda düzeltme yapmış ve tüm kapalılıkları gidermiştir.

Yahudiler, nebilerini öldürmüş ve onlara her türlü iftirayı reva görmüş bir millettir ve Hârûn’a (as) böyle bir iftira atmış olmaları uzak bir ihtimal değildir. Bazı tefsir kaynaklarında Sâmirî’nin asıl adının da Hârûn olduğu geçmiş olsa da bunu gösteren herhangi sahîh ve sarîh bir rivayet elimizde mevcut değildir. Bazı kaynaklarda geçtiğine göre ise Tevrât’ın tahrifinden kaynaklı bir isim değişikliği olduğu belirtilmiştir, Allah (cc) en doğrusunu bilir.

Hârûn (as) bu kıssada ve diğer tüm İsrâîlî rivayetlerde geçen iftira ve yalanlardan berîdir. Çünkü o, Allah’ın (cc) nebisidir. Tüm nebilerin/resûllerin ortak daveti olan tevhidî ulaştırmakla gönderilmiştir. Kaldı ki kendisi kavmini zaten uyarmış, onları bu fitneden sakındırmaya çalışmıştı ancak kavmi ona karşı inat etmişti:

“Andolsun ki, daha önce Harun şöyle demişti: ‘Kavmim! Siz ancak bununla fitneye düşürüldünüz. Şüphesiz ki sizin Rabbiniz Er-Rahmân’dır. Bana uyun ve emrime itaat edin.’ Demişlerdi ki: ‘Musa geri dönünceye kadar, onun başında beklemeye devam edeceğiz.’”¹⁵

Mûsâ (as) kavmini bu hâlde görünce Hârûn’a (as) kızmıştı, ancak Hârûn (as) kendi durumunu açıklamıştı:

“Musa kavmine öfkeli ve üzgün bir hâlde döndüğü zaman: ‘Arkamdan ne kötü işler ettiniz. Rabbinizin emrinin bir an önce olmasını istediniz (öyle mi)?’ demişti. Levhaları fırlatmış ve kardeşinin başını (saçından) tutup kendisine çekmişti. (Harun:) ‘Ey anamın oğlu! (Sandığın gibi değil!) Bu topluluk beni zayıf buldular ve neredeyse beni öldüreceklerdi. Bana, düşmanları sevindirecek bir şey yapma ve beni zalimler topluluğuyla bir tutma.’ demişti.”¹⁶

İsrâîliyat kaynaklı nakiller kimi zaman bilinçli girişimler kimi zaman sahabilerin isimlerinin istismar edilmesi kimi zaman da İsrâîlî nakillere karşı Resûlullah’ın (sav) belirlediği ölçülere tam olarak riayet edilmemesi nedeniyle tefsir kitaplarımıza sirayet etmiştir. Bunun sonucunda Allah’ın (cc) kıssalardan murad ettiği hikmetler ve amel boyutu geri planda kalmış, ortaya sofistike ve mitolojik kıssalar çıkmıştır.

Yazımızın devamında, Kur’ân’ın heymenesi/denetimi altında İsrâîloğullarının buzağıya tapınmasına yol açan sebepleri; tarihî gerekçeleri ve tefsirlerimize yansıyan İsrâîliyat rivayetlerini incelemeye çalışacağız, inşallah.

11. 7/A’râf, 142
12. 20/Tâhâ, 83-84
13. 20/Tâhâ, 85
14. Çıkış: 32/1-35

15. 20/Tâhâ, 90-91
16. 7/A’râf, 150

SÜNNET ÜZERİNE

Enes DOĞAN

İHTİLAF ÂNINDA RESÛL'E BAŞVURABİLMEK SÜNNETİN KORUNMASIYLA MÜMKÜNDÜR!

Kimse Resûl'e başvurmanın zamanda yolculuk yapmakla veya rüyayla, keşifle gerçekleşeceğini iddia edemez. Çekişme ânında Resûl'e/Sünnete müracaatın gerçekleşebilmesi, Sünnetin korunarak aktarılması ve sonraki nesillere sahih bir şekilde ulaşmasıyla mümkündür.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Sünnetin korunduğuna dair delillerle devam ediyoruz:

İhtilaf Ânında Resûl'e (sav) Başvurabilmek Sünnetin Korunmasıyla Mümkündür!

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Resûl'e itaat edin. Sizden olan (Müslim/şirki terk ederek tevhidle Allah'a yönelen) yöneticilere de (itaat edin). Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz, şayet Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanıyorsanız (o meseleyi çözmek için) Allah'a ve Resûl'e götürün. Bu, daha hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir."¹

Ayetle ilgili şu noktalara dikkat çekebiliriz:²

a. "Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz..." Ayetin bu kısmından şu iki şeyi anlıyoruz:

- Ayetteki [شَيْءٍ] kelimesi nekiradır ve şart sıyakında gelmiştir. Bu, Arap lugatında umumiliği ifade eder. Yani ayet, ihtilaf edilen veya hükmü aranan her şey hakkındadır. İbadat (taharet, namaz, oruç gibi bablar), muamelat (evlilik, boşanma, alışveriş, ceza hukuku...) inanç/akide ve ahlak esasları... Hangi alanda olduğu fark etmeksizin bu hüküm geçerlidir.

- İhtilaf edilen her şeyde Allah'a ve Resûl'üne başvurmanın emredilmesi İslam'ın her türlü ihtilafa çözüm sunabilecek kapasiteye ve mükemmelliğe sahip olduğunu gösterir.

b. İhtilaf ânında Allah'a (cc) ve Resûl'üne (sav) rücu etmek ile Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman arasında bağ vardır: "Şayet Allah'a ve Ahiret Günü'ne inanıyorsanız (o meseleyi çözmek için) Allah'a ve Resûl'e götürün." Yani Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden her kişi, Kur'ân ve Sünnete başvurmalıdır. Başka bir yerde çözüm araması mümkün değildir ve bu iman ettiği değerlere aykırıdır.

"Hayır! Rabbine andolsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem tayin edip, verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymadan ve tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar."³

1. 4/Nisâ, 59

2. bk. İ'lâmu'l-Muvakkiin, İbn Kayyim el-Cevziyye, 2/89; Tevhid Meali, Nisâ Suresi, 59. ayetin açıklaması.

3. 4/Nisâ, 65

“Aralarında hükmetmesi için Allah’a ve Resûl’üne davet edilen müminlerin sözü, ‘İstittik ve itaat ettik.’ demeleridir. İşte bunlar, kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.”⁴

Bu sebeple çekişmelerinde Kur’ân ve Sünnetin hakemliğini kabul etmeyenler münafık olarak isimlendirilmiştir:

“Onlara: ‘(Sorunlarınızı çözmek için) Allah’ın indirdiğine ve Resûl’e gelin.’ denildiği zaman, münafıkların alabildiğince senden kaçtıklarını görürsün.”⁵

c. “Bu, daha hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.” Kur’ân ve Sünnetin dışında çözüm olarak sunulan ve modern, makul, çağdaş diye süslenen tüm sistemler ve düsturlar hem şerlidir hem de çözüm değil, yeni sorunlar üretir. Yüce Allah böyle insanlardan bahsederken şöyle buyurur:

“Elleriyle (yapıp) takdim ettikleri (bu günah sebebiyle) başlarına bir musibet geldiğinde hâlleri nice olur? Sonra da sana gelip: ‘Sadece iyilik ve başarı istedik.’ diye yemin ederler.”⁶

Peki, ihtilafı Allah’a ve Resûl’üne götürmek nasıl olur?

Ayette, “(قَالُوا تَتَّخِذُ فِي شَيْءٍ قَرْدُوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ) Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz, (o meseleyi çözmek için) Allah’a ve Resûl’e götürün.” buyrulmaktadır.

a. Çözüm için anlaşmazlığı Allah’a götürmek, indirdiği Kitab’a başvurup, buradaki hükümlere uymaktır. Bunun, Yüce Allah’ın huzuruna çıkmak ve O’nunla konuşmak anlamına geldiğini hiç kimse söyleyemez.

b. Çözüm için anlaşmazlığı Allah Resûlü’ne (sav) götürmek ise iki şekilde olur:

- Allah Resûlü (sav) hayattayken bizzat ona başvurmak.
- Allah Resûlü (sav) vefat ettikten sonra onun sahih Sünnetine başvurmak.

Tabiin müfessirlerinden Mucâhid ibni Cebr (rh) (H 103) ve Katâde ibni Diâme (rh) (H 117) şöyle der:

“Ayetteki ‘Allah’a ve Resûl’e götürün.’ ifadesi, Allah’ın Kitabı’na ve Resûl’ünün Sünnetine götürün, demektir.”⁷

Tabiin kadılarından Meymûn ibni Mihrân (rh) (H 117) şöyle der:

“Allah’a götürmek, Allah’ın Kitabı’na götürmektir. Resûl’e götürmek, o (sav) hayatta olduğu müddetçedir. Vefat ettiğinde ise bu, Sünnetine götürmek anlamındadır.”⁸

İmam Şâfiî’nin öğrencilerinden Abdulazîz el-Kinânî (H 240) ile Bîşr-i Merisî el-Cehmî (H 218) arasındaki münazaradan bir kesit aktaralım:

“Bîşr dedi ki: ‘Allah bize ihtilafa düştüğümüz şeyleri Kitab’ına ve Peygamber’inin sünnetine döndürmemizi nerede emretti?’

Ben dedim ki: ‘Sanki sen, olup biteni ve benim en başta söylediğimi hiç işitmemiş gibisin. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

‘Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Resûl’e itaat edin. Sizden olan (Müslim/şirki terk ederek tevhidle Allah’a yönelen) yöneticilere de (itaat edin). Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz, şayet Allah’a ve Ahiret Günü’ne inanıyorsanız (o meseleyi çözmek için) Allah’a ve Resûl’e götürün. Bu, daha hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.’⁹

Bîşr dedi ki: ‘Allah bize ancak ihtilafı kendisine ve Resûl’e döndürmemizi emretti. Bize onu aziz Kitab’ına ve Nebi’sinin Sünnetine döndürmemizi emretmedi.’

Bunun üzerine Abdulazîz şöyle dedi: ‘Bunda müminler ve ilim ehli arasında hiçbir ihtilaf yoktur. Eğer biz onu Allah’a döndürsek, bu O’nun Kitabı’na döndürmek demektir. Resûl’e döndürdüğümüzde ise, onun vefatından sonra Sünnetine döndürmek demektir. Bu konuda ancak bir zındık şüpheye düşer. Zira bu husus, İbn Abbâs’tan ve ilmin kendilerinden alındığı birtakım imamlardan (r. anhum) aynı lafızla rivayet edilmiştir.’¹⁰

Bu açıklamanın dayanağı nedir?

Ayete muhatap olan sahabe neslinin ameli, bu açıklamayı destekler, delillendirir:

– Onlar Allah Resûlü (sav) hayattayken direkt ona gitmişler, ihtilaflarına onun huzurunda çözüm aramışlardır. Allah Resûlü’nün (sav) söylediği Kur’ân’da geçiyor mu geçmiyor mu diye sorgulamadan teslim olmuşlardır. Bununla ilgili birçok örnek vardır. Bazılarına dikkat çekelim:

İşçilik yapan bir genç, işverenin karısıyla zina eder. Hüküm için Allah Resûlü’ne (sav) gelirler. Gencin babası, “Bizim aramızda Allah’ın Kitabı’yla hüküm ver.” diye konuya girer ve anlatır. Oğlunu cezadan kurtarmak için yüz koyun ve köle fidye verdiğini söyler. Ancak ilim ehline sorduğunda oğlunun cezasının yüz celde ve bir sene sürgün, kadının cezasının da recmedilmek olduğunu söylemişlerdir. Allah Resûlü de (sav) Allah’ın Kitabı’yla hükmedeceğini söyler. Fidye olarak verdiklerini almasını, oğlunun cezasının yüz celde ve bir sene sürgün olduğunu, kadının cezasının da recm olduğunu söyler. Zina cezasıyla ilgili Kur’ân’da evli bekâr ayrımı, bekâra bir sene sürgün ve evliye recm cezası yer almaz, ama Allah Resûlü (sav) bu hükümlere “Allah’ın Kitabı’yla hükmetmek” ismini verir.¹¹

4. 24/Nûr, 51

5. 4/Nisâ, 61

6. 4/Nisâ, 62

7. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 6/525, 18883 No.lu rivayet

8. Mevsûatu’t Tefsiri’l Me’sûr, 6/525, 18883 No.lu rivayet

9. 4/Nisâ, 59

10. El-Haydetu ve’l İ’tizâr fi’r Reddi alâ men Kâle bi Halki’l Kur’ân, s. 32

11. Buhari, 6842, 6843; Müslim, 1697, 1698

Sünnet korunmuştur. Korunmuştur ki Allah'a ve Ahiret Günü'ne iman eden müminler Yüce Allah'ın bu buyruğuna itaat etsin, Resûl'e/Sünnetine başvurabilsin, en hayırlı ve en güzel sonuçlara ulaşabilsin, Allah'ın tüm insanlara gönderdiği Resûl nimeti/ minneti kesilmesin, tamama ersin, mümin ile münafık birbirinden ayrılsın...

Huzeyl Kabilesi'nden iki kadın kavga eder. Biri diğere taş atar ve hem onu hem de karnındaki çocuğu öldürür. Çözüm için Allah Resûlü'ne (sav) gelirler.¹²

Bir kadın bir cariyeye tokat atar ve dişini kırar. Bunun hükmü için Allah Resûlü'ne (sav) gelirler.¹³

Bir adam diğere söver ve kızdırır. O da baltasıyla onu öldürür. Hüküm için Allah Resûlü'ne (sav) gelirler.¹⁴

Bir adam başka bir adamın elini ısırır. O da elini çeker ve ısırının dişleri düşer. Hüküm için Allah Resûlü'ne (sav) gelirler.¹⁵

Bir adam Safvân ibni Umeyye'nin ridasını çalar. Bunun hükmü için Allah Resûlü'ne gelirler.¹⁶

Zubeyr ibni Avvâm ile Ensâr'dan bir adam bahçe sulamayla ilgili anlaşmazlık yaşar. Bunun hükmü için Allah Resûlü'ne (sav) gelirler.¹⁷

Böyle birçok örnek vardır...¹⁸

– Allah Resûlü'nün (sav) vefatından sonra ashâb, anlaşmazlıkları Sünnete göre rücu ederek çözmenin gerekliliğine dikkat çekmişler ve kendileri de Sünnet'e başvurarak hüküm vermişlerdir.

Meymûn ibni Mihrân'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Ebû Bekir, kendisine davacılar geldiği zaman meseleyi halletmek için Allah'ın Kitabı'na bakardı. Eğer onda hükmedeceği şeyi bulursa onunla hüküm verirdi. Meselenin hükmünü Kitap'ta bulamadığında bu konuda Resûlullah'tan (sav) bir Sünnet biliyorsa onunla hüküm verirdi. Eğer o mesele kendisini çaresiz bırakırsa Müslimlere sorar ve derdi ki: ‘Bana şöyle bir mesele geldi, bunun

fetvasını biliyor musunuz? Resûlullah (sav) bu konuda bir fetva vermiş mi?’ Çoğu zaman pek çok insan yanına toplanır ve Resûlullah'tan (sav) o için hükmünü ortaya koyarlardı. Bunun üzerine Ebû Bekir şöyle derdi: ‘Aramızda, Peygamber'den (sav) gelen bilgileri muhafaza eden kimseleri bırakan Allah'a hamdolsun.’ Resûlullah'ın (sav) Sünnetinden bir hüküm bulamazsa bu sefer insanların ileri gelenlerini ve seçkinlerini toplar, onlarla istişare ederdi. Bu insanların görüşleri bir konuda birleşince de onunla hüküm verirdi.”¹⁹

Şa'bî'den (rh) şöyle rivayet edilmiştir:

“Ömer (ra) Kadı Şureyh'e bir mektup gönderdi. Mektupta şöyle yazıyordu: ‘Sana bir olay geldiğinde Allah'ın Kitabı'yla hükmet. Şayet Allah'ın Kitabı'nda olmayan bir mesele gelirse o zaman Resûl'ünün sünnetiyle hükmet. O iki kaynakta olmayan bir mesele gelirse, insanların üzerinde toplandığı görüşle hükmet. Bu da olmazsa dilediğin şekilde yaparsın.”²⁰

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Bir zaman oldu ki biz hiçbir hüküm vermezdik. Hüküm verecek durumda değildik. Allah takdir etti de bu gördüğünüz derecelere ulaştık. Bugünden sonra bir kimseye hüküm vermesi için bir mesele arz olduğunda o konuda Allah'ın Kitabı'nda bulunmayan bir sorunla karşılaşırsa Peygamber'in verdiği hükme uysun. Ona göre sorunu çözüme kavuştursun. Allah'ın Kitabı'nda ve Resûl'ünün Sünnetinde bulunmayan bir meseleyle karşılaşırsa salih insanların hüküm verdikleri gibi hüküm versin. Sizden biriniz, ‘Ben korkarım. Ben korkarım, hüküm veremem.’ demesin. Çünkü helal bellidir, haram bellidir, ikisinin arasında karışık ve benzeşen işler vardır. Şüpheliyi bırak, şüpheli olmayana bak.”²¹

Abdullah ibni Ebî Yezîd'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“İbni Abbâs'a bir mesele sorulduğunda onun hükmü Kur'ân'da varsa onu haber verirdi. Eğer Kur'ân'da olmayan bir konu ise Resûlullah'tan bu konuda rivayet varsa onu haber verirdi. Eğer Sünnette olmayan bir konu ise Ebû Bekir ve Ömer'den nakledilen hüküm bildirirdi. Onlardan gelen bir hüküm de yoksa o zaman o konuda kendi görüşüyle hüküm verirdi.”²²

Câbir b. Zeyd'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“İbn Ömer, tavafta Câbir b. Zeyd ile karşılaştı ve kendisine şöyle dedi: ‘Ey Ebu's Şa'sâ! Sen Basra'nın fakihlerindensin, dolayısıyla başka bir şeyle değil sadece hakkı söyleyen Kur'ân ayetleriyle veya geçmişte uygu-

12. Buhari, 6910; Müslim, 1681

13. Buhari, 2703; Müslim, 1675

14. Müslim, 1680

15. Buhari, 6892; Müslim, 1673

16. Ebu Davud, 4397

17. Buhari, 2359; Müslim, 2357

18. Tafsilat için bk.

– Zâdu'l Meâd, İbn Kayyim, 5/5. İbn Kayyim, burada Allah Resûlü'nün (sav) verdiği hükümlere dair müstakil bir bölüm açar.

– Ekdiyetu Resûlillah, İbnu't Talâ. Allah Resûlü'nün (sav) verdiği hükümlere dair müstakil bir çalışmadır.

19. Darimi, 163

20. Nesai, 5399

21. Nesai, 5397

22. Darimi, 168; Musannef, İbni Ebî Şeybe, 20346

lanagelen bir Sünnetle fetva ver. Çünkü sen, bundan başkasını yaparsan kendin de helak olursun, başkalarını da helak edersin.’ ”²³

Bunun pek çok örneği vardır.²⁴

Sünnet Korunmuştur!

Çekişme ve ihtilaf hep olacaktır. Bu durumda Yüce Allah Kur’ân’a ve Resûl’e başvurmamızı emretmektedir. Resûl’e başvurmak, vefatından sonra Sünnetine müracaat etmekle gerçekleşebilir. Sahabenin yaptığı gibi...²⁵ Zira kimse Resûl’e başvurmanın zamanda yolculuk yapmakla veya rüyayla, keşifle gerçekleşeceğini iddia edemez. Çekişme ânında Resûl’e (sav)/Sünnete müracaatın gerçekleşebilmesi, Sünnetin korunarak aktarılması ve sonraki nesillere sahih bir şekilde ulaşmasıyla mümkündür.

Sahabenin ve sonraki nesillerin çekişme ânında Sünnete başvurmayı sürdürmesi, Sünnetin korunmasını sağlayan önemli etkenlerden biridir.

Yüce Allah’ın hem Resûl’e/Sünnete başvurmayı emretmesi hem de Sünneti koruma altına almaması mümkün değildir. Zira Sünnet korunmamış olsaydı, ihtilaf ânında ona başvurmak imkânsız hâle gelirdi. Ayrıca insanlara başvurulması imkânsız bir kaynağa yönelmeleri emredilmiş olurdu. Bu da aklen ve hikmet açısından çelişkilidir. Çünkü bu bir yolcuya “kaybolursan bu haritaya başvur” deyip ardından haritayı yırtıp atmaya benzer. Karanlıkta yol almak zorunda olan birine “önünü görmek için bu lambayı kullan” deyip sonra lambayı söndürüp kırmaya benzer. Bir hastaya “sağlığını korumak için bu ilacı kullan” deyip ardından ilacı yok etmek gibidir.

Düşünelim: İhtilaf ânında Resûl’e gitme emri, Allah’a (cc) ve Ahiret Günü’ne imanla bağlantılı olacak, Allah’a ve Resûl’e icabet edenler “mümin”, yüz çevirenler “münafık” diye isimlendirilecek, en hayırlı ve en güzel sonuç buna bağlanacak... Ama bunlar sadece Allah Resûlü (sav) hayattayken geçerli olacak... Vefatından sonraki nesiller için bir şey ifade etmeyecek... Bu mümkün değildir. Böyle bir şey dine noksanlık, Yüce Allah’a eksiklik izafesi taşır...

Hâliyle Sünnet korunmuştur. Korunmuştur ki Allah’a ve Ahiret Günü’ne iman eden müminler Yüce Allah’ın bu buyruğuna itaat etsin, Resûl’e/Sünnetine başvurabilsin, en hayırlı ve en güzel sonuçlara ulaşabilsin, Allah’ın (cc) tüm insanlara gönderdiği Resûl nimeti/minneti kesilmesin, tamamen ersin, mümin ile münafık birbirinden ayrılınsın...

Bir sonraki sayımızda buluşmak duasıyla...

Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun...

23. Darimi, 166

24. bk. Sahabe Uygulaması Olarak Sünnete Bağlılık, Dr. Aynur Uraler, s. 298-310

25. İrbad ibni Sarih’den (ra) rivayetle, Allah Resûlü (sav) şöyle buyurur:

“Gerçekten benden sonra kim yaşarsa pek çok ihtilaflara şahit olacaktır, dolayısıyla size gereken sünnetime ve doğru yolum üzerinde bulunan halifelerimin sünnetine sarılınız. Bu sünnetlere adeta azı dişlerinizle ısırtırcasına sınıksız sarılın.” (Ebu Davud, 4607; Tirmizi, 2676)

KUR'ÂN KISSALARI

Ömer AKDUMAN

ÜSLUP VE ÖZELLİKLER AÇISINDAN BİR İNCELEME

Kıssa alelade bir anlatımdan fazlasıdır. Toplumların ve çağların öne çıkan olaylarıdır. Silik, bulanık veya kayıp değildir. Belirgin, net ve ortadadır. Dinleyen anlar ve yabancılik çekmez.

Allah'ın (cc) insanlığa gönderdiği son hidayet rehberi olan Kitap, Kur'ân-ı Kerim'dir. Hak ve doğru olanı bulabilmek, batıl yollardan sakınabilmek bu hidayet rehberinin doğru okunmasına bağlıdır. Kur'ân-ı Kerim'i doğru okumanın ve anlamanın temelinde ise anlatım özelliklerini tespit etmek yer alır. Yakından inceleyen her mümin Kur'ân'ın birbirinden farklı anlatım üsluplarının olduğunu görür. Bu değişik hikâye ediliş biçimleri muhataplara verilecek mesajın daha vurucu ve açık şekilde ulaştırılmasını sağlamıştır.

Kur'ân'ın en belirgin anlatım üsluplarından biri kıssalardır. Kıssalar üzerinde yapılan araştırmalar takribî olarak kıssaların Kur'ân'ın dörtte birine tekabül ettiğini göstermiştir. Kur'ân'da bu kadar fazla yer tutan ve Yüce Allah'ın ısrarla anlattığı yakından incelenmelidir. Kıssaların dili ve verdiği mesajlar gibi pek çok konu bu incelemelerin sonucunda açık şekilde ortaya çıkacaktır.

Selef döneminden bu yana kuran ilimlerine dair sayısız eser yazılmıştır. Bu eserler içerisinde kuran kıssaları ve manaları da yer yer incelenmiştir. Özellikle tefsirlerde uzun uzadıya izahlar getirilmiştir. Fakat Kur'ân, Allah'ın (cc) her döneme, bölgeye ve şahsa özel hitabı olması hasebiyle yeniden incelenmek ve irdelenmek zorundadır. Bizden asırlar evvel yazılmış eserler yol işaretlerini, köşe taşlarını bize gösterir. Bunun yanında çağımıza özel konularda eksik kalacağı açıktır.

Her mümin bireyin, baş ucu ve hayat kitabı olan Kur'ân'ın kıssalarını doğru anlaması için evvela yardımcı bazı mukaddimeler faydalı olacaktır. Biz bu makalemizde kıssalar okunmadan evvel bakılmasının faydalı olacağını umduğumuz bir konuyu ele alıyoruz. Başarı Allah'tandır.

Kıssa/Kasas Kelimesinin Anlamları

Bir anlam veya olguyu ifade etmek için Yüce Allah tarafından seçilmiş her kelimenin, başlangıç olarak konuya ilişkin verdiği mesajlar vardır. Konumuza özel olmayan bu tespit, pek çok çalışmamızda bize faydalı olabilecek nitelikte bir tespittir. Bu düşünceden hareketle kıssa kelimesinin anlamlarını incelemeyi faydalı buluyoruz. Özellikle Arap dilinde aynı veya benzer anlam ifade eden tarih, hikâye, rivayet gibi kelimeler yerine kıssa/kasas kelimesinin seçilmiş ol-

ması dikkatleri üzerine çekmektedir. Arap dilinde “k-s-s” kökünden türeyen kıssa/kasas kelimesinin anlamları:

a. İz sürmek, ardından gitmek, araştırmak.¹ Bu anlam, içerisinde biraz tecessüs, araştırma barındırır. Bu anlamıyla kıssa kelimesi Kur’ân’da kullanılmaktadır:

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَنْ جُنْبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“(Musa’nın) kız kardeşine, ‘Onu izle.’ dedi. (O da) onlar farkında değilken, kıydan köşeden onu gözetlemeye başladı.”²

Bilindiği üzere Allah’ın (cc) Mûsâ’nın (as) annesine vahyi/ilhamı sonucunda bebek bir sandıkla suya bırakılır. Bu bebek bir şekilde İlahi kaderle Firavun sarayına gelir. Bir anne olarak kaygılanan kadın, kızından, oğlu için araştırma yapmasını ister. Mûsâ’nın (as) ablası işin sonu saraya varacak derecede mühim bir araştırma içerisine girer. Buna göre kıssa kelimesi basit bir iz sürmeden daha fazlasıdır.

b. Saçı, yünü, tırnağı kesmek.³ Saç, yün, tırnak kesildiği zaman eşitlenme durumu söz konusu olunca âdeta her biri diğerini takip etmiş olduğundan bu kelime kullanılmıştır. Kıssalarda farklı dönemlerde ve mekânlarda yaşanmış olsalar da benzeri çok olan örnek nitelikte hikâyelerdir. Bu durumda dilimizde de yaygın olduğu gibi “kıssadan hisse” alabilmek mümkün olmaktadır.

c. Perçem,⁴ **her şeyin öne çıkan kısmı, göğüs.**⁵ Kıssa alelade bir anlatımdan fazlasıdır. Toplamların ve çağların öne çıkan olaylarıdır. Silik, bulanık veya kayıp değildir. Belirgin, net ve ortadadır. Dinleyen anlar ve yabancılık çekmez.

Kıssaların Üslup ve Özelliklerinin Tespiti

1. Hak Tarih Anlatısı

Konuya giriş yaparken belirtmemiz gerekir ki tarihin hemen her döneminde varlığını sürdüren ve temeli insanlığı saptırmak olan iki tarih anlayışı bulunur: Saray tarihçiliği ve halk tarihçiliği. Amaç ve netice bakımından birbirine yakın olan bu iki tarihçilik anlayışından her birinin kendisine özel bazı ayrıcalığı bulunmaktadır. Saray tarihçiliğinin amacı siyasidir; yönetimi meşrulaştırmak, zulümlere perde çekmek, mevcuda güzellemler düzmek temel görevidir. Bu nedenle kurgu bir tarih yaratır. Hakikat ile bağdaştığı noktalar yok denecek kadar nadirdir.

Halk tarihçiliğinin siyasi bir amacı yoktur; hoşça vakit geçirmek, eğlenmek ve geçmişi yâd ederek hatıra taze-

Kıssalar tüm insanlığa yol gösterecek evrensel ilkeler içerir. Fazlasıyla bölgesel, zamansal bilgilerle yoğunlaşan bir metin evrensel olamaz, her dönemde yol gösteremez.

lemek gibi basit gayeleri vardır. Anlatılar bazen dramatik, bazen romantik, bazen komik veya trajikomik olabilir. Dinleyicilerin o ânki talep ve ihtiyaçları merkeze alınır.

Kur’ân kıssalarının en belirgin özelliği hak ile anlatılmasıdır. Bu anlatım biçimi yukarıda mezkûr iki anlatı diline karşıdır. Durum ayetlerde şöyle ifade edilir:

“Biz sana, onların kıssalarını **hak olarak/gerçek hâliyle anlatıyoruz**. Şüphesiz ki onlar, Rablerine iman etmiş bir grup gençti ve biz de onların hidayetlerini arttırmıştık.”⁶

“Mümin bir toplumun (eğitim ve terbiyesi) için sana, Musa ve Firavun kıssasının bir kısmını **hak olarak okuyoruz**.”⁷

Kıssaların hak ile anlatılması arttırma, tahrif etme veya aslından bir şeyleri değiştirme olmadan, aslında olduğu şekliyle anlatılmasıdır.⁸ İsrâîloğullarının ulemasının bildiği şekliyle Ehl-i Kitab’ın elinde olan hakka mutabık anlatımdır.⁹ Ehl-i Kitap ve âlemin haberlerine vâkıf olanlar nezdinde kendisinde hiçbir şaibe bulunmayan sahih haberdir.¹⁰ Hak ile anlatımın neticesinde ortaya hakkın çıkması hedeflenmiştir. Boş ve amaçsız değildir.

Hak tarihçiliği olarak ifade edebileceğimiz Kur’ân merkezli bu tarih anlayışı saray tarihçiliği ve halk tarihçiliğinin karşısında yer alır. Doğruları merkeze alır, yalan ve abartıdan, olmayanı var göstermekten oldukça uzaktır. Doğruları anlatırken siyasi bir kaygı beslemez, eğlenceyi hedeflemez. Bu doğrultuda insanlığın çağlar boyu önlerini aydınlatacak seçkiler sunar. Her doğruyu anlatmaya da ihtiyaç duymaz. Ayette şöyle ifade edilir:

“Kıssalarını daha önce sana anlattığımız resûllere de kıssalarını anlatmadıklarımıza da (vahyettik).”¹¹

Kur’ân’ın tarih anlayışı vahyin tarih anlayışı olması ve İlahi olması nedeniyle paha biçilemez niteliktedir. Hâliyle müminin hak tarih anlayışı dışında bir anlayışa ihtiyacı yoktur. Başka kaygılarla anlatılmış bir tarih anlatısıyla kaybedecek zamanı yoktur.

1. Lisânü’l Arab, 7/73; Kâmûsü’l Muhit, s. 627; Mekâyîsi’l Luğa, 5/11
2. 28/Kasas, 11
3. Mekâyîsi’l Luğa, 5/11; Lisânü’l Arab, 7/73
4. Mekâyîsi’l Luğa, 5/11
5. Lisânü’l Arab, 7/74

6. 18/ Kehf, 13
7. 28/Kasas, 3
8. bk. Tefsîru’t Taberî, 4/519
9. bk. Tefsîru İbnu Kesir, 2/238
10. bk. Fethu’l Kadir, Eş-Şevkânî, 1/305
11. 4/Nisâ, 164

2. Özlü Anlatı

Kur'ân kıssalarının en bariz özelliklerinden biri öz anlatımdır. Tarihin en önemli olayları, sonraki asırlara etki bırakmış hadiseleri kısa kısa anlatılmıştır. Sıradan tarihî bir olayın anlatımı onlarca sayfa sürebilirken bu kadar mühim anlatıların kısa ve öz olması bazı hikmetlere dayanır. Bu bağlamda belirtmek gerekir ki şahıs, dönem, mekân vurgusu enderdir. Bunun nedeni kıssaların tüm insanlığa yol gösterecek evrensel ilkeler içermesidir. Fazlasıyla bölgesel, zamansal bilgilerle yoğunlaşan bir metin evrensel olamaz, her dönemde yol gösteremez.

Kıssalardaki öz anlatımın bir nedeni okuyucunun hayal dünyasının kısa okumalarında aktif hâle gelmesidir. Özel vurguları, kelime seçimleri, anlatım üslubu ve ahengiyle veciz kıssalar okuyucunun zihninde ve hayal gücünde yer bulur. Böylece kıssayı sahiplenmek ve özümsemek kolaylaşır. Detaylarda kaybolmanın önüne geçilir.

3. Kalplerin Sebatı

Müminin hayat boyu kalbinde taşıdığı en büyük kaygılardan biri sebat edememektir. Kalplerin sabit kalmasının yollarının tespiti bu nedenle zaruridir. Müminin buna duyacağı ihtiyaçtan ötürü Allah Teâlâ sebat etmenin şartlarını açıklamıştır. Mevzubahis Kur'ân kıssalarının özelliklerinden biri kalpleri hak üzere kılmasıdır. Peygamber'e (sav) kıssaları anlatan Rabbimiz (cc), tam da bu noktayı vurgular:

“Sana, resûllerin kıssalarından her (vahyettiğimizi), **kalbini sağlamlaştırmak için** anlatıyoruz. Bu (kıssalarla beraber) sana hak (olan bilgiler), müminlere de öğüt ve hatırlatma gelmiştir.”¹²

Bir örnek verelim:

Zaman zaman ashâbından kimilerinden eza gören Peygamber (sav) en güzel şekilde tavir sergiler, hikmet ve ahlaktan vazgeçmezdi. Huneyn Savaşı'nda özel bir örnek yaşandı.

Abdullah ibni Mes'ûd'dan (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

“Huneyn Savaşı'ndan sonra Allah Resûlü (sav) ganimet mallarını paylaştırırken insanların bir kısmını diğerlerine tercih etmişti. Mesela, Akra' ibni Hâbis ile Uyeyne'ye yüzer deve vermişti. Ayrıca bu paylaşırma sırasında Arapların eşrafından bir kısmını da diğer insanlara tercih etmişti.

Ben birisinin bu paylaştırmadan hoşlanmayarak şöyle dediğini duydum: ‘Vallahi bu paylaşırma adil yapılmamıştır ve bu paylaşırma sırasında kesinlikle Allah'ın rızası gözetilmemiştir.’

Ben de kendi kendime, ‘Allah'a yemin ederim ki bu adamın söylediklerini Nebi'ye (sav) anlatacağım.’ dedim ve Allah Resûlü'nün (sav) yanına gidip olan biteni anlattım.

Allah Resûlü (sav) bunun üzerine şöyle dedi: ‘Allah ve Resûl'ü adil olmayacaksa başka kim adil olabilir? **Allah Mûsâ'ya rahmet eylesin, o bundan daha fazla eziyet gördüğü hâlde yine de sabretmişti.**’ ”¹³

Mûsâ (as) İsrâîloğullarından çok defa ezalar gördü. Bazen yalanlandı, alaya alındı, yalnız bırakıldı. Bütün bu ezalara rağmen sabretmeye ve onlarla yaşamaya devam etti, onlar için mücadeleye devam etti. Peygamber de (sav) bir adamdan İsrâîloğulları misali bir davranış görünce Mûsâ Peygamber'i yâd etti, ona rahmet okudu. Okuduğu kıssa zor durumunda onun için bir kandil oldu.

Yazının devamı gelecek, inşaallah...

12. 11/Hûd, 120

13. Buhari, 3150; Müslim, 1062

RESÛLULLAH'IN HAVÂRÎSİ: ZUBEYR İBNİ AVVÂM

HİDAYET KANDİLLERİ

Salim KANDEMİR

الزبير بن العوام - Ebû Abdillâh Ez-Zubeyr ibni El-Avvâm ibni Huveylid El-Kureşî El-Esedî (ö. 36/656)

Geçtiğimiz yazımızda hidayet kandillerinden biri olan Resûlullah'ın (sav) Havârîsi - Zubeyr ibni Avvâm'ın (ra) hayatına başlamıştık. Kendisiyle özdeşleştiği havârî kavramına değinmiştik. Zubeyr (ra) bu ümmetin yegâne havarîsidir, demiştik.

Allah Resûlû (sav) şöyle buyurmuştur:

“Her nebinin bir havârîsi vardır. Benim havârîm ise Zubeyr ibni Avvâm'dır.”¹

Sonra onun ailesinden ve yetiştiği çevreden bahsetmiştik. Zubeyr (ra) güzel bir çevrede yetişerek güzelliğine güzellik katmıştı. Bilhassa cesaretiyle ön plana çıkmıştı.

Bu yazımızda kaldığımız yerden devam edecek, onun hayatından Mekke'de gördüğü eziyetlerden ve Allah Resûlû'nü (sav) müdafaa etmesinden bahsetmeye çalışacağız. Her zaman olduğu gibi yine onun hayatından hayatımıza köprüler kurarak ibretler almaya çalışacağız. Rabbim (cc) bizlere anlamayı ve amel etmeyi kolaylaştırsın.

Hidayete Doğru

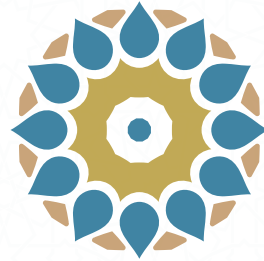
Hidayetin nuru Mekke'de ışık saçmaya başlayınca, Allah (cc) hidayet kandili olacak bireyleri seçtiğinde, imanın aydınlığına doğru ilk adım atanlar Hatice Annemiz, Ebû Bekir, Alî ve Zeyd (r.anhum) olmuşlardı. İşte sonra onların ardından Zubeyr ibni Avvâm (ra) geldi. Bu yüce davanın beşinci temel taşı Zubeyr (ra) oldu.

Kendisinin dört veya beşinci Müslim olduğu rivayet edilmiştir. “Zubeyr'in İslâm'a girişi Ebû Bekir'den sonradır. Dördüncü veya beşincidir.”² O günlerde henüz on altı yaşlarındadır. Daha küçük olduğu da söylenmiştir. Allah Resûlû'nün (sav) akrabası, Ebû Bekir'in (ra) arkadaşıdır. Bu yüzden Ebû Bekir'in (ra) vesilesiyle İslâm'ı duyar duymaz kabul etmiş, Allah'a (cc) ve Resûl'üne (sav) o ânda iman etmiştir.

İman eder etmez imtihan olmaya başlamıştır...

Zubeyr (ra) küçük yaşta yetim kaldığı için bakımını amcası üstlenmişti. Onu çok sever ve savunurdu. Ancak Zubeyr (ra) büyüüp Müslim olunca, ona karşı bu sevgisi öfkeye dönüş-

O günlerde iman etmek bugünlerde iman etmek gibi kolay değil. O gün sahabe arasında imanının karşılığında eziyet görmeyen, imanının bedelini ağır işkencelerle ödemeyen var mıdır ki? İşte Zubeyr de bu bedeli daha genç yaşta ödemeye başlayanlardan biriydi. “Rabbim Allah'tır!” dediği için ateşle eziyet edilmişti. Onu bu zulümlerle imanından alıkoyacaklarını sandılar, ama asla! Annesi onu böyle zorlu yollarda yürüsün, çetin dağları aşsın diye yetiştirmişti. Yüreğinde iman çelikle dövülmüştü.

1. Buhari, 3719; Müslim, 2415

2. Et-Tabakâtu'l Kubrá, İbnu Saîd, Mektebetu'l Hânci, 3/95

Zubeyr bugün bazı gençler gibi gençliğini dünyevi arzuların peşinde tüketmedi. Gençliğini ailesine ve çevresine çekilmez bir dert hâline getirmedir. Gençliğini ekranların başında tünekleyerek, cadde ve sokaklarda boş boş gezerek, her türlü günaha gark olarak bitirmedi...

tü. Öyle ki, İslâm'dan dönmesi için onu bir hasıra bağlayıp asar ve ateş yakarak dumanla ona işkence ederdi.

Urve ibni Zubeyr'den (ra) şöyle rivayet edilmiştir:

"Zubeyr ibni Avvâm, sekiz yaşında Müslim oldu, on sekiz yaşında hicret etti. Zubeyr'in amcası, onu bir hasıra sarar, içine ateşle duman verirdi ve şöyle derdi: 'Küfre dön!'"

Zubeyr ise şöyle derdi: 'Asla küfre dönmem!' "³

O günlerde iman etmek bugünlerde iman etmek gibi kolay değil. O gün sahabe arasında imanının karşılığında eziyet görmeyen, imanının bedelini ağır işkencelerle ödemeyen var mıdır ki? İşte Zubeyr de (ra) bu bedeli daha genç yaşta ödemeye başlayanlardan biriydi. "Rabbim Allah'tır!" dediği için ateşle eziyet edilmişti. Onu bu zulümlerle imanından alıkoyacaklarını sandılar, ama asla! Annesi onu böyle zorlu yollarda yürüsün, çetin dağları aşsın diye yetiştirmişti. Yüreğindeki iman çelikle dövülmüştü.

Allah Yolunda Çekilen İlk Kılıç

Zubeyr ibni Avvâm (ra) o gencecik göğsünde büyük bir Resûl (sav) sevgisi taşıyordu. Bu sevgiyle onu (sav) müdafaa etmek için her türlü tehlikeyi göze almıştı. Allah Resûlü'nün (sav) başına bir şey geldiğini duymuş, kılıcını kuşanıp onu korumaya ve intikamını almaya gitmişti.

Hişâm ibni Urve'den rivayetle dedi ki:

"Zubeyr Allah yolunda kılıç çeken ilk kişiydi. Nebi (sav) Mekke'nin aşağı taraflarında bulunuyordu, Zubeyr de Mekke'deydi. Zubeyr'e Nebi'nin (sav) öldürüldüğü haberi ulaşınca, hemen kılıcını çekerek dışarı çıktı. Halkın arasından yarararak geçti, tâ ki Nebi'ye (sav) ulaşana dek. Ona ulaştığında hiç zarara uğramadığını gördü. Nebi (sav) ona bu hâlimden sordu. Zubeyr durumu anlatınca, Nebi (sav) hem ona hem de kılıcına dua etti."⁴

İşte bu İslâm'da çekilen ilk kılıçtı. Burada hem kendisi hem kılıcı Allah Resûlü'nün (sav) müstecab duasına mazhar olmuştu. Artık kendisi ölünceye kadar kâfirlerin üzerine yürüyecek, kılıcı ilelebet kâfirlerin üzerine kalacak ve inmeyecekti.

Henüz on beş on sekiz yaşlarındaydı Zubeyr (ra). Ne gençlik sorunları ne de ergenlik sıkıntıları vardı. Genç olmasına rağmen hevasının hevesinin peşinden gittiğini bilmiyoruz. Dünyevi arzulardan tamamen uzak. Gençliğini Allah'a (cc) ve Allah Resûlü'ne (sav) adanmış bir yiğit.

Zubeyr (ra) bugün bazı gençler gibi gençliğini dünyevi arzuların peşinde tüketmedi. Gençliğini ailesine ve çevresine çekilmez bir dert hâline getirmedir. Gençliğini ekranların başında tünekleyerek, caddelerde, sokaklarda boş boş gezerek, her türlü günaha gark olarak bitirmedi...

Tek amacı arzularını tatmin etmek değildi. Ömrünün en kıymetli zamanlarını sigarayla, içkiyle, zinayla, kumarla, uyuşturucuyla mahvetmedi. Bilakis iman etti, arındı ve adandı...

İşte bir yanda cahiliyeye batmış gençler, diğer yanda Zubeyr ibni Avvâm gibi imanı ile arınmış gençler...

Gençler! İşte bizler Zubeyr ibni Avvâm (ra) gibi olmalıyız. Onlar gibi gençliğimizi Allah'a (cc) adamalıyız.

Bugünün gençleri olarak Zubeyr ibni Avvâm (ra) gibi olmalıyız. Onlar gibi gençliğimizi Allah'a (cc) adamalıyız. Artık bireysel sorunlarımızdan sıyrılıp İslam ümmetinin sorunlarıyla dertlenmeliyiz.

Bugün bizim üzerimize düşen yük çok büyük. Firavunlar hiç olmadığı kadar çok ve her yere nüfuz etmiş durumda. İnsanları adanmışlıklarıyla uyandıracak gençlere ihtiyaç var. Firavunların egemen olduğu şu asırda Mûsâ'nın (ra) ashâbı gibi gençlere...

"Kavminden bir grup genç dışında kimse Musa'ya iman etmedi. (O gençler de) Firavun'un ve ileri gelenlerin kendilerine işkence etmesinden korkarak iman etmişlerdi. Çünkü Firavun, yeryüzünde üstünlük taslayan bir despot ve haddi aşan bir taşkındı. Musa demişti ki: 'Ey kavmim! Şayet Allah'a inanıp O'na teslim olduysanız yalnızca O'na tevekkül edin.' (Bunun üzerine:) 'Allah'a tevekkül ettik.' demişlerdi. 'Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğuna fitne kılma. (Bize üstün gelirlerse hak yolda olduklarını zannederler. Onlara fitne olmuş oluruz.) Ve bizleri rahmetinle kâfirler topluluğundan kurtar.' "⁵

Bugün bazı nevmi kimseler gençliğe dair ümitlerini yitirmiş durumda. "Bu gençlik nereye gidiyor? Bu gençlerden adam olmaz? Bunlar mı bu davayı devralacaklar? Bunlar mı yeryüzünde şeriatı ikame edecekler? Bunlar mı insanlara imam olacak?" diyorlar.

Bizler bu yıkıcı söylemlere karşı önce Allah'a (cc) güvenerek sonra göğsümüzü gererek canı gönülden "Evet, bizler!" demeliyiz. "Evet, bizler bunların hepsini Allah'ın izniyle yapacağız." demeliyiz.

3. Hakim, 5547

4. İbni Ebî Şeybe, 9646

5. 10/Yûnus, 83-86

Bizler Kehf ashâbı gibi gençler olacağız. Kalkacak ve uyaracağız...

“Biz sana, onların kıssalarını hak olarak/gerçek hâliyle anlatıyoruz. Şüphesiz ki onlar, Rablerine iman etmiş bir grup gençti ve biz de onların hidayetlerini arttırmıştık. Ve kıyama kalkıp: ‘Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir! Onu bırakıp da hiçbir (sahte) ilaha dua etmeyiz. Andolsun ki o takdirde batıl/saçma bir şey söylemiş oluruz.’ dediklerinde, onların kalplerini (yakın, sabır ve kararlılıkla) pekiştirmiştik.”⁶

İşte bizler de o övülmüş gençler gibi kıyam eden ve uyaran gençler olmalıyız! Aksi takdirde bu fesat, bu bozgunculuk, bu kötülük bitmeyecektir. Nitekim işte gördük. Nasıl da Allah Resûlü’ne (sav) hakaret ettiler.⁷ O pis dillerini uzattılar. Bu ilk değildi son da olmayacak. Bugün alındılar ama yarın arka kapıdan saliverilecekler. Bu sistem ortadan kalkmadan Allah’a hakaret edenler, Resûl’e hakaret edenler bitmeyecektir. Nübüvvet menheci üzerine bir hilafet gelmeden bu küfürler tükenmeyecektir.

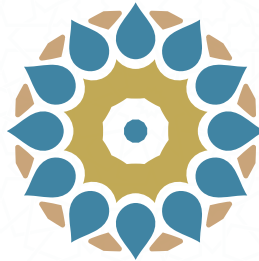
Bize düşen, gençler olarak Zubeyr ibni Avvâm’ın (ra) ruhuyla Allah Resûlü’nü (sav) ve Allah Resûlü’nün (sav) davasını müdafaa etmektir.

Tıpkı bizim gibi bir genç olan İbrâhîm (as) gibi putları dilimize dolamak, onlara musallat olmak ve bir bir kırmaktır.

“Demişlerdi ki: ‘İlahlarımıza kim yaptı bunu? Şüphesiz ki o, zalimlerdenidir. Bir genç işittik onları diline dolayan! Onun adı İbrahim.’ demişlerdi.”⁸

Tıpkı İbrâhîm (as) gibi ucunda ateşlerde yakılmak da olsa tevhidi haykırabilmektir. Önümüzdeki küçük merdivenleri tırmanarak, adım adım yükselerek, sancağı en zirveye dikmektir...

Devam edecek, inşallah...

6. 18/Kehf, 14

7. Bu satırların yazıldığı sıralarda Leman dergisinde Allah Resûlü’ne (sav) ve Mûsa’ya (as) hakaret içerikli karikatürler yayımlanmıştı.

8. 21/Enbiyâ, 59-60

ŞARK ISLAHAT PLANI, DEMOKRASİ KOMİSYONU VE MEDİNE SÖZLEŞMESİ

Kürt halkı uzun yıllardır baskılara karşı direniyor. Fakat bu direnişin ideolojik zemini çoğu zaman seküler, Marksist veya etnik milliyetçi olmuştur. Kürt halkının hak arayışının en sağlam temeli, İslam'ın adalet ve kardeşlik ilkeleridir.

Hakikatin Duruluğu ve Kavramların İstilas

Toplamları yok oluşı sürükleyen nedenlerden bir tanesi de aşırılık ve istikametten sapmadır. Allah'ın (cc) inzal bu-yurduğu tevhid dini İslam, insanın aklını kemale ulaştıran, zihnini berraklaştıran, kalbini mutmain kılan ve duygusal doygunluk veren, aynı zamanda insanın yaratılış fitratıyla uyumlu, makul ve ölçülü bir dindir. Sosyal münasebetlerden siyasal konulara ve ahlaki esaslardan olguların isimlendirilmesine kadar hayatın her alanında aşırılığın her türü Allah'ın (cc) indirdiği ölçüleri hiçe saymak; fitrat, akıl, zihin ve duygu dünyasını dumura uğratmaktır.

Resûlullah (sav), helaka götüren aşırılığı yasakladığı gibi aşırılığa giden yollara yönelinmemesi hususunda da uyar-mıştır. Bu çerçevede birtakım kavramların ve adlandırmala-rın insan aklını ve duygularını manipüle eden ve hakikatlerin üstünü örten isimler olduğunu görüyoruz. Bu isimlerden bir tanesi de ulusalcı Kemalist Cumhuriyet rejiminin ürettiği ve on yıllar boyunca ülkeyi âdetâ kilitleyen Kürt meselesiyle ilgili olarak Parlamento çatısı altında kurulan "Millî Daya-nışma, Kardeşlik ve Demokrasi" komisyonunun ismidir.

Türkiye'nin baskı, ayırmıcılık ve Kürtlere karşı on yıllarca süren inkâr politikalarının son bulması amacıyla Meclis'te temsil edilen, grubu olan olmayan tüm partilerden üyelerin katılımıyla bir komisyon kuruldu. Ağustos ayı başlarından itibaren toplumun demokratik değerleri önceleyen kes-i-minde hâkim olan temkinli iyimserlik duygusu çerçevesinde süreç devam etmekle beraber halkın büyük bir kısmının bu komisyondan ve yapacağı çalışmalardan adil ve kalıcı neticelerin çıkacağına dair ciddi bir beklenti içerisinde olmadığı gözlemlenmektedir. Komisyonun işlevselliğinin yalnızca öneri ve izleme mekanizmaları geliştirmekle sı-nırlı olacağı ve farklı toplumsal kesimler arasında güven inşa etme yönünde yüksek bir kapasiteye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

Böyle bir kanaate ulaşmanın farklı nedenleri olmakla beraber komisyonun isminin dahi büyük tartışmalardan sonra konabilmiş olması buna işarettir. Komisyona verilen isim bu kanaati güçlendirmektedir. Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi ismi, bu meselede duyarlı kesimleri komisyonun çabalarının sosyal bir faaliyet veya politik bir

gösteri olmaktan öteye taşınmayacağı gibi bir düşünceye sevk etmektedir.

“Millî Dayanışma ve Kardeşlik” kavramları kendilerini demokrat olarak tanımlayan kesimlerde pozitif beklentilerin oluşmasına vesile olduysa da sonradan eklenen “Demokrasi” ismi özellikle de bunun ne anlama geldiğini bilenler açısından söz konusu girişimin akamete uğrayacağına dair bir gösterge olmuştur. Bunun sebebi de demokrasiye inanmış gibi görünen milliyetçi, muhafazakâr, sosyal demokrat, sosyalist ve kendilerini İslamcı diye pazarlayan farklı politik unsurların bütün olarak demokrasiyi henüz net bir biçimde tanımlayamamaları ve aslında neye inandıklarını ve neye göre politika yaptıklarını net bir şekilde ortaya koyamamalarıdır.

Resmî Hafıza: Raporlardan Şark Islahat Planına

Cumhuriyet Dönemi’nde (O dönem Şark Meselesi olarak isimlendirilen) Kürt meselesiyle ilgili ilk çalışmalar devletin önde gelen kadroları tarafından bölge illerine yapılan gezi ve gözlemler neticesinde hazırlanan raporlamalar şeklinde olmuştur. 1925 ile 1961 yılları arasında ve 1980’lerin sonundan günümüze dek sorunun çözümüne yönelik farklı tarihlerde en az yirmi dokuz kapsamlı rapor hazırlanmıştır.

1925 yılında hazırlanan ilk “Şark Meselesi” başlıklı rapor dönemin Meclis Başkanı Abdülhalik Renda tarafından kaleme alınmıştır. Bu raporun önemi sonraki yıllarda devletin yaklaşımının temellerini oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Raporda Kürtler arasında “artan milliyetçilik”ten duyulan endişe aktarılıyor. 14 Eylül 1925 tarihli rapor dönemin Başbakanı İsmet İnönü’ye sunulmuştur. Şeyh Said Kıyamı’nın bastırılmasının ardından bölgede en az on şehri gezerek paylaştığı izlenimler ışığında Renda, Kürtlerin çoğunlukta olduğu bölgede Türkleştirme politikası izlemenin gerektiğini savunuyor.

Kürtlerin kendi dillerini yaşatıyor olmasını millî aidiyete bir darbe olarak gören Renda, Türkçe konuşmaya teşvik için bölgede Kürtçe konuşanlara işlerinde zorluk çıkarılmasını savunuyor. Rapor, dilin anahtar rolüne işaret etmektedir. Bölgedeki gizli silahlanmanın da önüne geçilmesi gerektiğini ifade eden Renda, bölgede etkin olan aşiretlerin de mutlak surette zayıflatılmasını istiyor.

Renda’yla birlikte Şark Islahat Planı’nın temelini oluşturan bir diğer rapor ise aynı yıl, dönemin İçişleri Bakanı Cemil Uybadin tarafından kaleme alındı. Diyarbakır, Mardin, Siirt, Urfa ve Tunceli (Dersim) valileriyle yaptığı görüşmelerde edindiği bilgileri temel alan Uybadin, Şeyh Said isyanının bastırılması sürecinde devletin sert tutumunun asayiş sağladığı, ancak bunun halk nezdinde devlete karşı bir tepki oluşmasına sebep olduğu şeklinde bir sorun tespitinde bulunuyor. Kürt hareketinin aşamalı olarak Fırat Nehri’nin doğusuna ve sınır dışına sürülmesi gerektiği görüşünde olan Uybadin, Şeyh Said

***Sorunların varlığı kuşkusuz iken
çözüm için insanın ve kâinatın mutlak
yaratıcısı ve hâkimi olan Allah’ın emir,
yasak ve öğütlerine kalpler ve kulaklar
kapatıldığında çare olarak önerilen
hususların da aslında sorunu daha
da çetrefilleştirdiği ve âdeta içinden
çıkılamaz hale getirdiği gerçeğiyle yüz
yüze kalınmaktadır.***

İsyanı’nda 60 bin silah toplanmasına rağmen, Dersim’de tedbir alınmadığına değiniyor. Uybadin’in raporunda yer verdiği Kürt Sorunu’na yönelik çözüm önerileri arasında, zorunlu iskân politikası da var. Uybadin’in raporu, “Kürt köylerine Türkleri yerleştirmek”, “Hristiyan azınlıkları bölgeden çıkarmak”, “doğudaki nüfusun batıya göçünün özendirilmesi” ve “sıkıyönetim ilan edilmesi” gibi önerilerle öne çıkıyor.

Raporlarla Şekillenen İnkâr ve İmha Politikaları

1925’te yazılan Abdülhalik Renda ve Cemil Uybadin raporları; Mahmut Esat Bozkurt, Kazım Orbay, Cemil Uybadin ve Abdülhalik Renda tarafından kaleme alınan 1925 tarihli “Şark Islahat Planı”nı şekillendirmesi açısından büyük önem taşıyor. Aynı yıl Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek yürürlüğe giren plan, hemen öncesinde yazılan iki raporun işaret ettiği gibi doğunun demografik yapısının değiştirilmesini, Kürtlerin yerinden edilmesini öngören iskân politikasını, güvenlik odaklı olarak istihbarat ve ulaşım ağının iyileştirilmesini, güvenlik görevlilerinin, hükümet temsilcilerinin ve eğitim kurumlarının artırılmasını, Kürtçenin yasaklanması ve çocukların ailelerinden alınarak Türkçe eğitim verilmesini ve Türklük propagandası yapılmasını önermekteydi. Sorunun çözümünün asimilasyon olduğu şeklindeki hukuka, temel insan haklarına, fitrata ve halklar arasındaki olumlu ilişkilerle duygudaşlığa büyük darbeler vuran ve insani açıdan ciddi eleştirilere açık önerilere de Şark Islahat Planı’nda yer verilmiştir.

1921 yılından itibaren çeşitli bölgelerde güvenlikten iskân politikalarına kadar geniş yetkilerle donatılmış Umum Müfettişliklerinin varlığı, Kürt Sorunu’na yönelik bakışın geçerli olduğu dönemin anlaşılması için önemli bir ipucu niteliği taşıyor. Ulus devlet anlayışının ülke sınırlarındaki her bir bölgeye nüfuz etmesini hedefleyen ve tek partili dönemin bitimine kadar varlığını sürdüren bu kurumlar, söz konusu Islahat Planı’nın hayata geçirilmesinde önemli bir role sahipti.

Yok Saymaya Karşı Varoluş Refleksi

Cumhuriyet'in ilanının ardından Kürtlerin tarihî serencamı hem toplumsal hem siyasal anlamda sistematik dışlanma ve baskılara maruz kalmaları nedeniyle büyük ölçüde olumsuz bir çerçevede şekillenmiştir. Bu tarih, çoğu zaman hem Müslüman hem de Kürt kimliğiyle var olma çabası içerisinde olanların göz ardı edildiği; siyasal, kültürel ve ekonomik güç merkezlerinin ise ayrımcı politikalarla yeniden üretildiği bir yapıyı yansıtmaktadır.

Kürt sorunu, ilk başlarda hilafetten yeni rejime entegrasyon ve Kürtlerin İslam'a ve geleneklerine bağlılıklarıyla ilişkilendirilen "geri kalmışlık" gibi sözde endişelerle yeni devletin yönetim kademelerinde ele alınan bir meseleydi. Bir halkın en başta inancına, dinî yaşamına ve kendisini var eden fitri özelliklerine karşı yok sayma, baskı ve imha politikaları ilk yıllardan itibaren birçok isyan hareketinin temel nedeni olmuştur.

15 Ağustos 1984 akşamı Siirt'in Erüh ve Hakkâri'nin Şemdinli ilçelerinde PKK tarafından gerçekleştiren silahlı eylemler sonrasında mesele devlet tarafından tümüyle güvenlik konseptinde değerlendirilerek sorun âdeta ateşe benzin dökülmek suretiyle gün geçtikçe daha da kronikleşmiştir. Yakın zamanda kendini feshettiğini ilan eden PKK silahlı eylemlerle beraber Cumhuriyet tarihiyle yaşıt Kürt meselesinin karmaşık dinamiklerini acırtıcı bir şekilde çok daha görünür kıldı. Deriniyle düzüyle devletin ve iktidardaki siyasal partilerin bölgede oluşturdukları "Olağanüstü Hâl" rejimi, Kürt meselesinin zamanla yalnızca bir terör sorunu olarak algılanmasına zemin hazırlamıştır.

Kürdistan coğrafyasındaki demografik yapı, Kürtler ile devlet arasında yaşanan gerilimler ve sonrasında yaşanan hadiseler uluslararası aktörlerin de müdahil olma girişiminde bulunduğu bölgesel olguyu ortaya çıkarmıştır. Bölgeyi kontrolü altında tutmakta kararlı devlet otoritesi ile varlığını ve geleneksel yapısını korumaya çalışan halk arasındaki gerilim sayısız çatışmalara neden olmuştur. Bu çerçevede 1924-1938 yılları arasında bölgenin değişik yerlerinde en az on yedi isyan gerçekleşmiştir. Bu ayaklanmalardan önce Batıcı Kemalist rejimin ürünü olan "Şark Meselesi"nin veya Kürt sorununun, kendisinin belirlediği şartlarda "çözüm"ün hedeflendiği ve bugüne kadar ele alınmamış bir model hemen hemen kalmamış gibidir.

1924'te bölgede Süryanilerin bağımsızlık için başlattığı "Nasturi İsyanı"nı,¹ 1925'teki Kürt aşiretlerinden yaklaşık beş bin isyancının hükûmete başkaldırışı takip etti. 1925 ila 1937 yılları arasında yirmiye yakın lokal/bölgesel isyan teşebbüsü olsa da bunların tümü ordu tarafından

bastırıldı. Bu isyanlardan hiçbirisi Kürt Sorunu'nun âdeta kırılma noktalarından biri olan ve Dersim'de resmî rakamlara göre en az 13 bin kişinin ölümüyle sonuçlanan "Dersim İsyanı" kadar büyük etki oluşturmadı. Bugün adı Tunceli olan Dersim'de yedi ay süren isyanın ardından uzun yıllar sessizliğin hâkim olduğu bölgede çatışmalar, 1984 yılında faaliyete başlayan PKK'nin Erüh ve Şemdinli Baskını'yla yeniden baş gösterdi.

Batıcı Laik Sol Etkilerin Gölgesinde Şekillen/diril/en Kürt Kimliği

12 Eylül 1980 askerî darbesinden önceki son otuz yıllık süreçte Türkiye'de iç siyaseti belirleyen sağ-sol karşıtlığı bölge illerinde de etkili olmuştur. İslami bilinçlenme ve uyanış sürecinin yeni yeni filizlenmeye başladığı yıllarda Kürt meselesinin laik Batıcı ve sosyalist akımlar üzerinden şekillenmesi ya da bu zeminde şekillenmesi için özel çaba gösterilmiş olması Kürtler adına büyük bir talihsizliktir. Bu süreçte birçok seküler ideolojik akım, Kürt halkının bir kısmı nezdinde destek bulmuştur. Ancak bu yapıların, halkın genelinin inanç, tarih ve kültür değerleriyle uyumlu olmadığı, süreç içerisinde belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

12 Eylül öncesinde sıkıyönetimle başlayan süreç, bölge illerini kapsayan Olağanüstü Hâl (OHAL) ilanı ile devam etmiş ve 2002 yılında AK Parti iktidarında kaldırılınca ya kadar yirmi dört yıl boyunca olağanüstü şartların sıradanlaştığı çok sancılı bir dönem yaşanmıştır. OHAL, ilgili kanunda² belirtildiği şekliyle terör ve doğrudan şiddeti önlemeye yönelik bir düzenleme olmasına karşın toplumsal, ekonomik ve beşerî yönlerden olabildiğince travmatik neticeler doğuran yapısal bir şiddet formuna dönüşmüştür.

Köylerin boşaltılarak halkın zorunlu göçe tabi tutulması, bunun doğal sonucu olarak işsizliğin yaygınlaşması ve şehirleşme değil de şehirlerin kırsallaşmasıyla birlikte ortaya çıkan toplumsal çözülme ve yoz kültürün yaygınlaşmasıyla beraber sorunlar daha da içinden çıkılmaz bir hâl almıştır. Bölgede artık doğrudan şiddetle beraber devlet otoritesini ve himayesini arkasında gören kurumsal şiddet dönemine doğru trajik bir evrilme yaşanmıştır. Olağanüstü Hâl yıllarında yaşanan kör şiddet, beyaz Toroslarla adam kaçırmalar, faili meçhul cinayetler, ağır hak ihlalleri, hukuk ve hatta insanlık dışı uygulamalar sorunların çözülmesine dair ciddi bir tıkanmışlık ve umutsuzluk duygusunu beraberinde getirmiştir.

Kürtler sadece bölge illerinde değil, Osmanlı'dan beri İstanbul gibi batıdaki şehirlerde de yerleşik idiler. Aslında bu da özellikle Osmanlı Dönemi'nde halklar arasındaki tek ümmet anlayışının tezahürüdür. Kürt meselesini dünyadaki farklı etnik gerilimlerden ve kimlik siyaseti yaklaşımlarından ayırmak için bu vakıa bile yeterlidir.

1. Nasturi Ayaklanması (7 Ağustos-26 Eylül 1924) Hakkâri'de Süryanilerin bağımsızlık için başlattığı isyan hareketidir. İsyan İngilizlerin kışkırtmasıyla başlamıştır. İngiliz savaş uçakları Süryanilere yardım amacıyla Türk mevzilerini ve sınır hattını bombalamıştır. Bu isyan sürecinde Türkiye, Musul meselesinde Birleşik Krallık karşısında geriletilmiş oldu.

2. 2935 Sayılı Kanun. Resmî Gazete Yayınlanma Tarihi: 27.10.1983/Sayı: 18204

Başta ekonomik nedenlerle batı illerine doğru gerçekleşen nüfus hareketleri, bilhassa 1990'lı yılların başından itibaren uygulanan zorunlu göç aracılığıyla ciddi bir ivme kazanmıştır. Köyünden, bağından ve toprağından ayrılan halkın; köylerin boşaltılması, Stalinist yöntemleri benimsemiş PKK'nin özellikle kendisini desteklemeyen Kürtlere yönelik baskı, şiddet ve katliamlarıyla, devletin güvenlik güçleri ile PKK arasında âdeta iki ateşin ortasında kalmışçasına çifte baskıya maruz kalması sonucunu doğurdu. Bu çift yönlü baskı ve şiddetten dolayı halk derin güvensizlik, can güvenliği kaygıları ve mahrumiyet algısı gibi nedenlerle göç etmek zorunda kalmıştır.

Yüz Yıllık Sorun ve Tıkanan Umutlar

“Demokrasi” komisyonu ifadesi, hedeflere ulaşılması konusunda ciddi şüphe uyandıran bir söylem olarak değerlendirilmektedir. Çünkü modern demokrasinin teorisyenleri dahi gerçek (tam) demokrasinin hiçbir zaman mümkün olamayacağını savunmaktadır. Batılı düşünürlerin hatırı sayılır bir kısmı halkın hiçbir zaman özgür iradesiyle kendi başına karar veremeyeceğini ve siyasi kararların her zaman sınırlı sayıdaki liderler ve politik figürler arasında yapılan bir rekabetle oluştuğunu söyler. Bu nedenle demokrasi “Rekabetçi elitlerin iktidar için yarıştığı bir sistem” olarak tanımlanır. Bu modelde halkın rolü, karar vermek değil, liderler ve diğer politik figürler arasında seçim yapmaktır.³ Liderler ve politik figürler ise halkın derdine gerçek anlamda derman olmaktan ziyade konjonktürel olarak sistemin işine gelecek yahut beka konusunda orta ve uzun vadede olası istifhamları bertaraf edecek tasarruflarda bulunmakla muvazzaftır.

Demokrasinin tanımının ideal, pratiğinin ise bir ütopyadan ibaret olduğunu bilen dürüst ve meşru siyasetçiler bu tür tuzaklara düşmemiş ve demokrasiden, demokratik kural ve kurumlardan beraatlerini ilan etmişlerdir. Bu nedenle, Kürt meselesi gibi derin adalet problemleri için sadece yapısal reformlar değil, ahlaki ve manevi bir zemin de gereklidir. Bu zemin ise ancak Allah'ın hükümlerine dayalı adil bir sistemle mümkün olabilir.

Tam yüz yıldır Kürt meselesiyle ilgili sayısız raporlar yazıldı, çözüm önerileri oldu ve farklı girişimlerde bulunuldu. PKK'nin silah bırakıp kendini feshetmesiyle başlayan yeni süreçte kurulan Meclis komisyonu da farklı öneri ve girişimlerin dillendirileceği bir platform olacaktır. Başta da değindiğimiz gibi yanlış isimlendirmeler doğru olmayan istikametlere yöneltecektir. Sorunların varlığı kuşkusuz iken çözüm için insanın ve kâinatın mutlak yaratıcısı ve hâkimi olan Allah'ın (cc) emir, yasak ve öğütlerine kalpler ve kulaklar kapatıldığında çare olarak önerilen hususların da aslında sorunu daha da çetrefilleştirdiği âdeta içinden çıkılmaz hâle getirdiği gerçeğiyle yüz yüze kalınmaktadır.

Kürt Sorununda Medine Sözleşmesi

Yüz yıldır Kürtler ile Türkler, Araplar ve Farslar arasında gerilim, husumet ve çatışmalara sebep olan bu problem için Medine Vesikası'nın günümüz şartlarında ve laik demokratik sistem içerisinde model olabileceğini iddia edenler de bulunmaktadır. Medine Sözleşmesi tahlil edildiğinde, Medine halkını oluşturan toplulukları, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, bu toplulukların idari ve adli yapılarını, fertlerin sahip oldukları din ve vicdan hürriyetini belirli esaslara bağlayan geçici bir “Mutabakat Muhtırası” olduğu görülür. Dolayısıyla itikadi nedenler başta olmak üzere günümüz şartlarında Medine Sözleşmesi'ni Kürt sorununda hakem kılma çabaları çok da gerçekçi değildir. Kaldı ki Kürt sorununda geçici değil, adil ve kalıcı bir çözüm hedeflenmelidir.

İslam, toplum yönetiminde maslahat, adalet ve şeriatın hâkimiyeti gibi kavramlara büyük önem verir. Aynı zamanda Medine Vesikası'nın o dönem gayrimüslimlere tanıdığı hakları, devletleşme aşamasının henüz tamamlanmadığı ve İslam'ın gücünün tam yerleşmediği bir ortamda geçici maslahat olarak görür. İslam, gayr-i Müslimlerle yapılan sözleşmeleri ve barış antlaşmalarını fıkhi çerçevede meşru kabul eder. Fakat bu hakların eşitlik temelinde tanınmasını değil, zimmîlik sistemi içinde değerlendirilmesini savunur. Aralarında İbn Teymiyye'nin de bulunduğu selef uleması Medine Vesikası'nı, Resûlullah'ın (sav) tensipleriyle ortaya çıkan, bununla beraber Müslümanların mutlak hâkimiyet kuruncaya kadar geçerli olabilecek bir vesika şeklinde tanımlar. Dolayısıyla Medine Vesikası, modern anlamda bir anayasa veya Yahudiler ve paganistlerle bir mutlak eşitlik sözleşmesi değildir.

Medine Sözleşmesi, modern anlamda beşerî anayasalarda bulunan ve egemen emperyalist güçlerce dikte ettirilen birçok ilkeyi içermez. Örneğin Medine Vesikası metninde farklı din mensuplarıyla Müslümanlar arasında mutlak eşitlik ilkesine dair herhangi bir madde yoktur. Bunun gibi demokrasiyle, laiklikle veya kuvvetler ayrılığıyla ilgili herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Günümüzde İslam'ı başta kamusal alan olmak üzere hayatın birçok alanından uzaklaştırmaya çalışan laik/seküler rejimlerin idamesine katkıda bulunacak bir nitelik taşımamaktadır.

Medine Vesikası ve Manipülatif Girişimler

Türkiye'deki İslami çevrelerde “Medine Vesikası” ifadesi ilk olarak, 1991 yılında Ali Bulaç tarafından Kitap dergisinde yayımlanan makalesiyle başlayan tartışmalarla öne çıktı.⁴ Burada Bulaç, Medine Vesikası'nı “çok hukuklu, çoğulculuğu esas alan bir toplumsal uzlaş model”i olarak değerlendirmiştir. Bu tartışmalar farklı platformlarda devam ederek sonraki yıllarda ilgili çevrelerde bir gelenek

3. Joseph Schumpeter (1883–1950) Capitalism, Socialism and Democracy (1942)

4. İslam ve Totaliter Rejim Sorunu, Ali Bulaç, Kitap Dergisi (1991), S 57, s. 3-10

hâline gelmişti. Medine Vesikası'na yönelik akademik ve kamuoyu düzeyindeki ilgi, 1990'ların ikinci yarısında daha da artmıştı. Özellikle çoğulculuk, anayasal belge ve "İslam hukuk sisteminde ilk anayasa" gibi kavramlar tartışmanın odağı hâline geldi.

1990'lı yıllarda ivme kazanan Dinlerarası Diyalog çabalarının Türkiye ayağında önder konumda olan Fetullah Gülen'e göre de Medine Vesikası bir "toplumsal sözleşme" niteliği taşır. Gülen, Medine Sözleşmesi'ni **farklı dinî grupları eşit ortaklar** olarak tanımlayan bir belge olarak tanımlar ve bu metnin hem barış hem de adalet temelli ortak bir yönetim zemini oluşturduğunu iddia eder. Vesika'nın, laik sistemin egemen olduğu günümüz toplumlarının karşılaştığı çoğulculuk ve adaletsizlik sorunlarına cevap verme potansiyeli taşıdığını düşünmektedir.

Medine Sözleşmesi zaman zaman Abdullah Öcalan tarafından dahi bir çözüm modeline esin olabilecek metin olarak gündeme getirilmiştir.⁵ Öcalan, Medine Vesikası'nı tarihî bir model olarak doğrudan analiz etmemiş olsa da "halkların birlikte yaşama hukuku", "çoğulcu kimlik tanıma" ve "mutlak eşitliğe dayalı bir düzen" gibi ilkeleri içeren çağrısında bu vesikayı dolaylı olarak bir referans yapmıştır. Medine Vesikası'nı çağdaş bir toplumsal model olarak değerlendiren bazı yaklaşımlar, İslam'ın tevhid eksenli siyaset anlayışından uzaklaşma riski taşımaktadır. Bu sebeple, söz konusu yorumların İslami ölçülerle titizlikle değerlendirilmesi gerekir. Farklı yaklaşımlar mevcuttur; nihai hüküm, nasslara ve sahih İslami usullere dayalı olmalıdır.

Medine Vesikası'na dair bazı modern yorumlar, Dinlerarası Diyalog gibi yaklaşımlar içerisinde de ele alınmıştır. Bu yorumların İslami gelenek içindeki meşruiyeti ise farklı açılardan tartışılmaktadır. İtikadi tarihî ve siyasi konumlarının Medine Dönemi'ndeki tevhid ümmetinin pozisyonuyla hiçbir şekilde örtüşmemesinden ötürü Medine Sözleşmesi'nin tevhidden uzak bazı kesimlerce manipüle edilebileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Tarihte atılan bazı yanlış siyasi adımlar ve uygulamalar, Kürt meselesini daha da derinleştirmiştir. Bugün önerilen çözümler de geçmişin hatalarından ders alınmadan üretildiğinde, kalıcı bir iyileşme sağlamakta yetersiz kalabilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Kürt sorununda İslami çözüm önerisi olarak en başta şunu söyleyebiliriz: Müslimce yaklaşımda mesele, "Kürtler ne istiyor?" sorusuyla değil, "İslam, Kürt halkının uğradığı zulme ne diyor? Bu zulmü nasıl tanımlıyor?" sorusunu sormakla başlar. Bunun cevabı da çok basit: Kürt meselesi, Kürt halkının İslami kimliğinin, dilinin, kül-

türünün, haklarının sistematik biçimde gasp edilmesidir. Bu, İslam'a göre zulümdür. İslam, ırk temelli üstünlük iddialarını reddeder. Tüm insanlar, Allah'ın kullarıdır ve herkes yaratılış itibarıyla eşittir. Tevhid ve sünnet nizamı tüm beşerî ideolojileri, ulusçuluğu ve seküler ayrılıkçılığı reddeder. Kürtler, Allah'ın (cc) halifesi olarak yaratılmış, onurlu bir halktır. Ne inkâr edilebilir ne asimile edilebilir. Her halkın kendi dilini, kültürünü ve kimliğini yaşaması, İslam'ın tanıdığı temel fitri haklardandır. Bu hakların korunması hem adaletin hem de toplumsal barışın teminatıdır.

İslami çözüm, Kürt halkını yaşadıkları bölgelerdeki yapay ulus devletlerin vatandaşları olarak sınırlara mahkûm etmez, bilakis ümmetin asli ve eşit unsurları olarak görür. Hiçbir sistem herhangi bir halkı baskılayamaz. Merkezîyetçiliğe alternatif şer'i yönetim, Firavunvari merkezîyetçiliği ve halkları ezen laik-Batıcı-ulus devletçi yapıyı reddeder. Şer'i yönetimde yerinden yönetim ve şûra esastır. Kürt halkı yaşadığı bölgelerde yerel şûralar aracılığıyla kendi işlerini İslami esaslara göre idare eder. Bu özerklik, ayrılıkçılık değil, ümmetin zenginliğidir.

İslami yönetimlerde anayasa, beşerî ideolojilere değil, Allah'ın (cc) hükümlerine dayanır. Her kavmin dilini özgürce konuşma, kültürünü ve inancını yaşama ve yaşatma hakkı şer'i teminat altına alınır. Bu çerçevede tevhid ve sünnet nizamında Kürtçenin eğitim, medya, hukuk dili olarak kullanımı serbesttir. İslami bir çözüm, geçmişte işlenen zulümlerin üstünü örten değil, adaleti tesis eden bir yaklaşımı benimser. Asimilasyon politikaları, katliamlar (Şeyh Said, Zilan, Dersim, Halepçe, Roboski vb.) açıkça tanınır. Zarar gören fertlerin ve ailelerin hakları iade edilir. Faili meçhullerin hesabı sorulur. Bu bir "intikam" değil, tevbe ve adalet zemininde bir arınmadır.

Kürt halkı uzun yıllardır baskılara karşı direniyor. Fakat bu direnişin ideolojik zemini çoğu zaman seküler, Marksist veya etnik milliyetçi olmuştur. Kürt halkının hak arayışının en sağlam temeli, İslam'ın adalet ve kardeşlik ilkeleridir. Etnik temelli mücadeleler yerine, ümmet bilinciyle hareket edilmesi hem bölgesel barışı hem de kalıcı çözümü mümkün kılacaktır. Mücadele, İslam'ın adalet ilkelerine dayanmalı ve ümmetin bütünlüğünü hedeflemelidir. Bu da ancak tevhidî bir bilinçle mümkündür. Bunun salt teorik bir önerme olmadığına onlarca farklı kavimlerin bir arada barış ve huzur içerisinde yaşadığı ümmetin geçmiş tarihi tanıklık etmektedir.

5. Öcalan, Medine Vesikası'nı açıkça tartışmasa da 2013 yılında Demokratik İslam Kongresi'ne gönderdiği mesajda katılımcılara "Mümin kardeşlerim..." diye hitap etmiş ve Medine Sözleşmesi'ne atıfta bulunmuştur.

CENNET KOKUSU

Hâlâ Medine’desiniz... Bedir gezisinin ardından diğer cenk meydanına gidiyorsunuz. Uhud... Medine şehir merkezine oldukça yakın. Bir çırpıda varıyorsunuz. Birkaç sıra dağdan oluşuyor. Hemen karşısında da küçük bir tepecik... Peygamberimizin (sav) elli kadar okçuyu yerleştirdiği tepe. Tırmanıyorsunuz. Sadağınız yok... Okunuz da... Etrafınıza bakıyor, hayıflanıyorsunuz. “Ölsek de etlerimizi kuşların kaptığını görseniz de yahut yenip ganimeti bölüşsek de buradan ayrılmayın.” diyen o ikazı duyuyorsunuz. “Başüstüne ya Resûlallah!” diyorsunuz... “Bu emri yerine getirmekte ne var!” diyorsunuz. Açık, anlaşılır bir emir... İmdadınıza Kur’ân’ın ayetleri yetişiyor:

“(Bedir’de müşriklerin başına) iki misli gelen bir musibet (Uhud’da) sizin başınıza gelince mi: ‘Bu nereden çıktı?’ dediniz? De ki: ‘O (musibet) sizin yanınızdaydır/günahlarınız sebebiyledir.’ Şüphesiz ki Allah, her şeye güç yetirendir.”¹

Günahlarınızdan dolayı istiğfar ediyorsunuz hemen... Zira herkesin Uhud’u başkadır. Kimin, ne zaman ayağının kayacağı bilinmez, diye düşünüyorsunuz.

Bakışlarınız savaş meydanında. Mus’ab’ı, Hamza’yı (r. anhumâ) arıyor gözleriniz. Bir mızrak fark ediyorsunuz siyahı bir kölenin elinde. Gür sesinizle düşmanıyla çarpışan Hamza’ya haber vermek istiyorsunuz, ama nafiye... O yiğit adam, Uhud’un eteklerinde şehit düşüyor. Resûl’ün (sav) onun için gözyaşı döktüğünü anımsıyorsunuz. Taaa gerilere gidiyorsunuz birden, çok gerilere. Avdan dönüyor Hamza ibni Abdulmuttalib. Önüne bir kadın çıkıyor ve “Bugün Ebû Cehil yeğenine çok eziyet etti.” diyor. Ayağının tozuyla kapısına dayanıyor. Elindeki yayla, Ebû Cehil’in kafasını kırıyor. Ve ekliyor: “Ben de onun dinindenim...” Henüz Müslim olmamasına karşı, Ebû Cehil’i çıldırtmak için sarf edilen bu söz ilmek ilmek kalbine işleniyor... “Ben de Müslim’im.” Öyle bir Müslim olma ki Erkam’ın evinde toplaşan iman etmiş azınlığa Kâbe’de namaz kılma gücünü veriyor... İşte şimdi Uhud meydanında ciğeri sökülmiş, uzuvları kesilmiş hâlde yatar...

Bir cenaze çarpıyor gözünüzü. Baş ucunda Resûlullah (sav) var. Mevtanın ayak kısmına ızdır otları koyup kapatıyorlar. Defnedecekler. Mus’ab olduğunu anlıyorsunuz.

nuz. Gençliğini Allah yolunda feda ederek şeref kazanan Mus’ab... Malı, şöhreti terk eden; Medine’yi İslam yapan Mus’ab... Oysa biraz önce sarsılmaz bir kule gibi dimdik duruyor, İslam’ın sancağını taşıyordu. Tâ ki İbni Kamie gelene kadar. İbni Kamie saldırarak Mus’ab’ın iki elini de keserek onu şehid ediyor. O şehidin mütevacı bedeni gözünüzün önüne geliyor. “Sen kazandın!” demekten kendinizi alamıyorsunuz. Kazandı, çünkü gençlik nimetini sonuna kadar İslam için harcadığını biliyorsunuz. Kısa da olsa bir muhasebe yapıyorsunuz... “Ben, ben nerede harcadım gençliğimi?!” diye hayıflanıyor, kıyamette bu soruyla yüzleşeceğinizi Resûl’den öğreniyorsunuz:

İbni Mes’ûd’dan (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“İnsanoğluna beş şeyden hesap sorulmadıkça Kıyamet Günü hiçbir tarafa kılmıdayamaz; Ömrünü nerede ve nasıl tükettiğinden, gençliğini nerede yıprattığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, öğrendiği bilgilerle amel edip etmediğinden.”²

Bir ânda tur rehberinin sözleriyle irkiliyorsunuz: “İniyoruz tepeden. Şehitliğe geçelim.” Zihninizde muhasebenin eksik sonuçları, dilinizde tevbeyle iniyorsunuz... Şehitliğe varınca selam veriyorsunuz. Kabir duasını okuyorsunuz. Derken bir koku geliyor burnunuza... Dünyaya ait olmayan bir koku... Herkes birbirine soruyor, “Kokuyu alıyor musunuz?” diye... O koku, şühedanın kokusu...

Ebû Hureyre’den (ra) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü (sav) şöyle buyurmuştur:

“Müslimin Allah yolunda aldığı her yara, Kıyamet Gününde ilk gün olduğu gibi taze olur. Rengi kan rengi, kokusu misk kokusudur.”³

Her şey bir yana, şehitlerin kokusunu hissetmek bir başka... Cennetle ilk kez bu kadar yakınlaşıyorsunuz. Cennetle müjdelenenlerin kabrinde cennet kokusunu alıyorsunuz...

1. 3/Âl-i İmrân, 165

2. Tirmizi, 2416

3. Buhari, 237; Müslim, 1876

ÖĞRENMEYİ NELER ETKİLER?

İki avuç büyüklüğündeki beynimiz binlerce görevi yerine getirir. Farklı görevler aynı bölgeden kontrol edildiğinde birbirlerinden etkilenir. İnsanoğlu bilinçli bir farkındalıkla bir bölgenin bir işlevini iyileştirdiğinde o bölgenin diğer işlevleri de olumlu yönde gelişir. Yine şeytan ve nefis bir bölgenin bir işlevini bozduğunda o bölgenin diğer işlevleri de olumsuzluktan payına düşeni alır.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla,

Allah'a hamd, Resûl'üne salât ve selam olsun.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Bir önceki sayımızda öğrenmeye bir giriş yapmış, beyin hücrelerinden ve öğrenmenin üç ögesinden bahsetmiştik. Öğrenmenin, bilginin kalıcı olmasını, bilginin kullanılmasını ve insanı değiştirmesini içerdiğini söylemiştik. Bu üç şartın yerine gelebilmesi için bilgi, bazı beyin bölgelerinden geçmeli, üst ön loba ulaşmalı ve orada anlamlandırılmalıdır.

İnsan bilgiye maruz kaldığında, duyu organlarıyla o bilgiyi beyne iletir. Beyne gelen bilgi çeşitli yollarda seyreder ve beynin bazı bölgelerinde işlenir. İşlenen bilgi nihai varış noktasına gelene kadar anlama, yorum, idrak, hafıza gibi bölgelere uğradığı gibi beyin sapı (alt beyin), limbik sistem ve üst beyin bölgelerine de uğrar. Bu yazımızda bu bölgelerin öğrenme üzerine etkilerinden konuşacağız, Allah'ın izniyle. Çaba bizden başarı Allah'tandır (cc).

Önceki yazılarımızda beynin kabuk/üst kısmının özelliklerinden detaylıca bahsetmiştik. Sonraki yazılarımızda detaylandıracağımız limbik sistem ve beyin sapındaki retiküler yapı vücudun otomatik işlevlerini kontrol eder. Kalp, akciğer gibi hayati organların çalışmasından sorumludur. Vücut ısısı, tansiyon, uyku, açlık, tokluk, susama hissi gibi ihtiyaçlar beynin bu bölgelerinden kontrol edilir. Haz ve hoşnutsuzluk yine bu bölgelerde hissedilir. Ağrı ve duyu yolları beynin bu bölgesinden geçer. Beden duruşunda görev alan beyin bölümlerinden birisidir. Limbik sistem özellikle stresi algılar ve yanıt verir. Hafızayla yakından ilişkilidir. Beynin bu bölümleri tüm bunları yaparken bir yandan da öğrenme süreçlerinde görev alır. Peki, tüm bu bilgiler bizim için ne anlama gelir?

Hiç merak ettiniz mi, bilmiyorum:

Neden açken okuduğumuzdan bir şey anlamayız? Mide ve beyin farklı organlar...

Aşırı yemek sonrası ders çalışmak neden zor gelir? Matematik sorusunu bağırsaklarım çözümüyor ki...

Neden sevmediğim derste başarılı olamıyorum? Sevgi kalple ilgili bir duygu...

Neden hep masa başında çalışmak öneriliyor? Halbuki çekyat ve yatak daha rahat...

Önemli bir sınava hazırlanırken düzenli egzersiz neden önemli? Kिलolar beynime ağırlık yapamaz ki...

Neden mutsuzken okuduğumu anlamıyorum? Beyin hücrelerim ruh hâlimden etkilenir mi?..

Tüm bu soruların ve daha fazlasının genel cevabı bu işlevlerde görev yapan beyin bölümleri aynı zamanda öğrenmede de görev alır. Aynı bölgenin sorumluluğunda olan işler birbirinden etkilenir. Bir tabaktan yemek yediğinizi düşünün, tabağınıza sulu bir et yemeğini ve bir dilim çilekli yaş pastayı yan yana koyar mısınız? Koymayız, çünkü tatları, kokuları birbirine karışır. Peki, bir tabağa kuru fasulye ve pilavı yan yana koyar mısınız? Birçok insan iki yemeğin lezzetini birbirine karıştırıp yemeyi çok sever. Aşağıda daha detaylı anlatacağım üzere uyku, haz, hoşnutsuzluk, duygu durum, kalbin ve akciğerin çalışması, açlık, tokluk, vücut duruşunun işleyişleri de tatların birbirine karışması gibi öğrenme yollarına bulaşır/etki eder.

“Rabbimiz (cc) öğrenme yollarını neden bu güzergâh olarak takdir etmiş? Hikmeti nedir? Neden bilgiler kalbin çalışma bölgesinden geçiyor? Neden vücut ısısı bölgesiyle ilişkisi var?” Bu ve benzeri soruların cevabını bugün tam kapsamlı bir şekilde, her detayıyla bilmiyoruz. Beyni keşfettikçe hayretlere düşeceğimiz bilgiler bizleri bekliyor. Ancak keşfettiğimiz kadarıyla iki avuç büyüklüğündeki beynimiz binlerce görevi yerine getirir. Beynin bazı bölgeleri aynı anda birkaç görevden sorumludur. Farklı görevler aynı bölgeden kontrol edildiğinde birbirlerinden etkilenir. İnsanoğlu bilinçli bir farkındalıkla bir bölgenin bir işlevini iyileştirdiğinde o bölgenin diğer işlevleri de olumlu yönde gelişir. Yine şeytan ve nefis bir bölgenin bir işlevini bozduğunda o bölgenin diğer işlevleri de olumsuzluktan payına düşeni alır.

Daha detaylı inceleyelim.

Bilgi, açlık ve tokluk merkezi olan hipotalamustan geçer. İnsan açken beynin bu bölgesi doymaya yönelik ihtiyaçları önceler. Hem yemek işlevlerini hem de öğrenme süreçlerini aynı anda yürütmez. Vücut her zaman daha hayati olanı öne geçirir, çünkü beyin için önemli olan ilk şey insanı yaşamda tutmaktır. Bu nedenle açlık, öğrenmeden önce gelir ve beyin kişiyi çalışma odası yerine mutfaka yönlendirir. Biz de bu işleyişten anlarız ki ideal öğrenme zamanı insanın çok aç olduğu veya aşırı yemek yediği vakitler değildir. Yine şunu biliyoruz ki insan, yediklerini -miktarını ve içeriğini- düzenlediğinde beynin bu bölgesi sindirim işlevlerine fazla mesai harcamaz ve öğrenme gibi işlevlere de önem verir. Fark ettiniz mi, bilmiyorum, iş hayatında başarılı sayılan insanların öğünleri, miktarı ve içerikleri bellidir. Önemli bir sınava girecek kişiye, profesyonel destek aldığında,

bazı yiyecekleri düzenli tüketmesi, bazı yiyeceklerden de uzak durması önerilir. Yemeğin ölçüsü bu yazının konusu olmadığı için daha fazla uzatmayacağım, ancak aşırıya kaçmadan elden geldiğince dikkat etmek, yani dengeyi yakalamak anahtar noktadır.

Bilgi haz ve hoşnutsuzluk bölgelerinden geçer. Beynin duyguları işleyen bölümünden öğrenme sinir lifleri de geçtiği için insanın duygu hâli direkt çalışma motivasyonuna yansır. Örneğin bir insan sevdiği bir öğretmenin dersinde daha başarılı olur. Haz duymak, sevmek, hoşnut olmak âdeta öğrenme yollarına tadını ve kokusunu geçirir. Böylece insan öğrenmeye gayret ettiği şeyi sever, sevdikçe çalışır, çabaladıkça başarılı olur, başarılı oldukça sever, sevdikçe daha çok gayret eder. Hoşnutsuz ruh hâliyle ve olumsuz duygularla çalıştığında, bu hisler çalıştığı şeye bulaşır. İnsan sevmediği şeye kendini kapatır ve çalışmak istemez, çalışmadığı bir şeyde başarılı olamaz, başarısız oldukça daha da memnuniyetsiz ruh hâline girer, çalıştığı işten/dersten iyice uzaklaşır. Her iki durum da bir döngüye girer.

İnsan her yaptığı işi, her çalıştığı dersi, her okuduğu kitabı vs. sevemez veya yaptığı işe her ân aynı miktarda sevgi duyamaz. Bu, evrilip çevrilen kalbin gerçekliğidir. O zaman hepimiz sadece sevdiğimiz şeyleri yapalım. Sevmediğimiz her şeyi bırakalım. Çünkü beynimiz haz duyduğunda, hoşnut olduğunda, sevdiğinde iyi öğreniyor... Gönül isterdi ki işler böyle yürüsün, ancak bu çıkarım gerçeklerle örtüşmez. Yetişkin olmak ve sorumluluk bilinci burada devreye girer. Yetişkin insanlar, sevmese de sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiğini bilir. Beynin çalışma mekanizmasını sorumluluktan kaçmaya bahane olarak kullanmaz; aksine, “Madem beyin böyle çalışıyor, sevince daha iyi öğreniyor, o hâlde bu işi, dersi, kitabı vs. sevmenin yollarını bulmalıyım. Belki tamamını her ân sevemeyebilirim ancak içerisinde muhakkak seveceğim ve hoşuma giden noktalar olacaktır, onlara dikkat etmeye çalışayım.” bakış açısıyla kendisini motive eder, algısını olumlu tutmanın bir yolunu bulur. Öğrenilen veya yapılan işe dair olumlu bir algıya sahip olmak zamanla haz ve hoşnutsuzluk duyguları oluşturur. Bilinçli çabalamak insanın yukarıdaki hangi döngüye sahip olacağını şekillendirir.

Bilgi, ağrının hissedildiği beyin bölgelerinden geçer. İnsan hastayken, rahatsızken veya ağrısı varken vücut “hastalık alarmı” verir ve “iyileşme sürecine” girmek ister. Sadece hastalığın getirdiği yorgunluktan ötürü çalışmakta ve öğrenmekte zorlanmaz; vücut iyileşip alarmı kapatıncaya kadar öğrenme işlevlerini askıya aldığı için de çalışmak zorlaşır. Çünkü beyin, bedeni hayatta tutmak ister. Vücut fitri olarak düzeltmek, iyileşmek ve onarmak üzere çalışır. Herhangi bir bozulma durumu vücuttaki öncelikleri de etkiler ve iyileşme mekanizmalarına daha çok ağırlık verilir. Ancak unutmamak gerekir ki beden verdiğimiz alarm seviyesi algıyla değişiklik gösterir... Evet,

hastalık durumu bedendeki öncelikleri değiştirir ancak önceliklerin sırasını kişinin algısı belirler. İnsanın algısını da inançları, duygu ve düşünceleri şekillendirir. Bu nedenle bazı insanlar çok ağır hastalıklar yaşamalarına rağmen -vücudunun ihtiyaçlarını karşılamakla beraber- bazı sorumluluklarını yerine getirebilirken, bazı insanlar üç günde geçecek basit bir hastalıkta yataklara düşer, vasiyet belirler...

Bilgi kalbin ve akciğerlerin çalışmasından sorumlu bölgelerden geçer. Kalp ve akciğerin çalışma kalitesi, kişinin yaşam alışkanlıklarından direkt etkilenir. Beslenme ve düzenli egzersiz, bir insanın daha kaliteli bir bedene sahip olmasında çok önemlidir. Spor yaparken kalp ve akciğerlerin çalışma kapasitesi artar, daha düzenli çalışır ve vücudun hayati ihtiyaçlarını daha dengeli bir şekilde karşılar. Aynı zamanda vücut ısısı ve tansiyon düzenlenir. Sporla birlikte kaslar güçlenir, eklemler daha esnek bir yapı kazanır ve beden duruşu daha iyi hâle gelir. Egzersiz sırasında beyinde bazı kimyasal maddeler artar ve kişi olumlu duygular hisseder. Daha kaliteli bir vücut beyne “Her şey harika işliyor.” sinyalleri gönderir. Öğrenme yolları da beynin bu bölgelerinden geçerken “harika” etkilere maruz kalır. Hiç dikkat ettiniz mi? Dünya şampiyonu satranç oyuncularını egzersizli hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak tanımlar ve başarı sırrı olarak paylaşır. Halbuki satranç ve spor dışarıdan bakıldığında birbirleriyle hiç alakası olmayan iki eylem gibi durur.

Bilgi, beden duruşu ve uyku bölgelerinden geçer. Beden duruşu ve uyku hem birbirini etkiler hem de öğrenme işlevlerinde etkilidir. Örneğin bir insan uzandığında, uykusu olmasa bile bir süre sonra uyuyakalır. Ne kadar uykusuz olursanız olun ayaktaiken uykuya dalamazsınız. Kişinin uykusunda bilinci farklı bir evreye geçer, uykusu geldiğinde de dikkati dağılır. Beden duruşu, uyku ve öğrenmenin bu yakın ilişkisi nedeniyle masa başında veya yerde oturarak çalışmak önerilirken uzanarak ve yayılmış bir pozisyonda çalışmak önerilmez.

Dikkat edilmesi gereken bir husus da algı üzerinedir; beynimiz yıllardır yatak ve uykuyu birbirine kodlamıştır, bu devreye çalışma eylemini sokamayız.

İnsan uyku problemi yaşıyorsa, fizyolojik işlevlerinden duygu durumuna kadar her şey etkilenir. Hafıza, uyku ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle çalışmanın ve üretkenliğin ayrılmaz parçası gece uykusudur. Uyku ve hafıza ilişkisini ilerleyen yazılarda detaylı işleyeceğiz.

Sonraki yazımızda öğrenme üzerine devam etmek duasıyla. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

MODERN ÇAĞDA MUTLULUK ÇIKMAZI

İnsanlar mutlu olmak isterler ve yaşamlarının çoğunda da bunu ararlar. Çoğu zaman bunun için çalışıp, bunun için emek verirler. Bazıları için ise yaşamın nihai hedefi mutlu olmaktır. Modern çağın getirisi olan “mutlu olmalısın” baskısı da insanların sürekli bu amaç için yollar aramasına sebebiyet vermiştir. Sosyal medyada görülen sahte hayatlar, kişisel gelişim kitaplarının “daima pozitif ol” tavsiyeleri ve reklamlarla pazarlanan mutluluk vaatleri... Bu kadar çabaya ve çalışmaya rağmen geriye dönüp değerlendirildiğinde bu mutluluk hâlinin sürekli bir şekilde devam etmediği, hatta gün geçtikçe mutlu olma hâlinde toplumsal olarak bir azalma yaşandığı gözlemlenmektedir. Yapılan son araştırmalarda¹ depresyonun toplumda görülme sıklığı ve yeni vaka sayısının artış göstermesi, mutluluk hâlindeki azalmanın bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu durum, “Bu çelişkinin temelinde ne var?” sorusunu gündeme getirmektedir. Aslında bu çelişkinin sebebinin mutluluğun tanımında yattığını görüyoruz. Doğru tanımlar yapılmadığında, yanlış bakış açılarıyla hayatlarını yönlendiren toplumlar ve bireyler ortaya çıkmaktadır.

Mutluluğun Tanımı: Psikoloji ve İslam Perspektifi

Doğru tanımlama incelendiğinde, İslam’ın yapmış olduğu ve tasvir ettiği tanımlamanın en uygun olduğu görülmektedir. Psikolojide mutluluk çoğu zaman “iyi hissetme hâli” ve “hayattan tatmin olma” olarak tanımlanır. Ancak bu anlayış, tek boyutlu ve tek dünyalı bir yaklaşımdır. İnsanın ruhsal bütünlüğü yalnızca haz ve keyiften ibaret değildir; bu bütünlüğün sağlanabilmesi için anlam arayışına, aidiyet duygusuna ve hayatında yer alan değerlere ihtiyaç vardır. Bu parçalar tamamlandığında ruhsal olarak bir bütünlük ve tatminlik duygusu yaşanabilir. Kitabımız olan Kur’ân’a baktığımızda direkt olarak mutluluk kavramının geçmediğini görüyoruz. Bunun yerine daha kapsayıcı olan saadet,² felah,³ huzur,⁴ itminan⁵ kavramları karşımıza çıkar. Bu

Gerçek mutluluk hazların geçiciliğinde değil, insanın değerleriyle uyumlu, Allah’a yöneliş ve ahiret bilinciyle bütünleşmiş bir hayat sürmesinde saklıdır.

1. Dario Moreno-Agostino et al., “Global trends in the prevalence and incidence of depression: a systematic review and meta-analysis,” Journal of Affective Disorders 281 (2021): 235–243, <https://doi.org/10.1016/j.jad.2020.12.035>
2. “Şüphesiz ki cennet ehli, o gün sevinçli bir şekilde (cennet nimetleriyle) meşguldürler.” (36/Yâsîn, 55)
3. “Şüphesiz ki müminler, kurtuluşa ermişlerdir.” (23/Mu’minûn, 1)
4. “Onlar ki; iman edip, kalpleri Allah’ın zikriyle mutmain/huzur ve güven içinde olanlardır. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah’ın zikriyle mutmain olur.” (13/Râd, 28)
5. “Ey mutmain olmuş nefis!” (89/Fecr, 27)

Mutluluk çoğu zaman yalnızca “iyi hissetmek” bağlamında tanımlanır; ancak bu yaklaşım, bireyi pasif bir bekleyişe sevk eder. Oysa gerçek mutluluk, değerlerle uyumlu eylemlerle ortaya çıkar.

kavramları detaylıca incelediğimizde aslında anlatılmak istenenin ânlık bir haz değil; kalıcı bir iç huzur, Allah’a yöneliş ve ahirete yönelik bir saadet olduğunu görmekteyiz. Hakiki ve nihai mutluluk, esasen uhrevi boyutta anlam kazanmaktadır. Birey, bu mutluluğa ancak dinî ve ahlaki değerler doğrultusunda sergilediği erdemli tutum ve davranışlar aracılığıyla erişmektedir.⁶

Bu tanımlar, dünya hayatında mutluluğun olup olmadığı sorusunu akla getirebilir. Dünya hayatında mutluluk mevcuttur, fakat modern dayatmalarda aktarıldığı gibi dünyevi zevk ve hazlarla elde edilen, ânlık bir duygu durumu değildir. Gerçek mutluluk, insanın Allah’a yönelerek iç huzuru bulması, şükür ve sabırla gönlünü tatmin etmesi, ölçülü bir yaşamla hayatını dengelemesi ve ahiret bilinciyle kalıcı bir anlam kazanmasıdır. Araştırma bulguları, bireylerin dinî bağlılıklarından kaynaklanan sabır tutumunun, olumsuz yaşam olayları karşısında ruhsal dengeyi koruma ve psikolojik iyi oluş üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Nitekim pek çok İslam düşünürü de kadere rıza göstererek sabır ve şükür duygularını içselleştirmenin, bireyi üzüntü ve kederden uzaklaştırarak huzura erdirdiğini ifade etmiştir. Psikoloji disipliniinde yapılan güncel çalışmalar ise şükrün ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerini bilimsel düzlemde doğrulamaktadır.⁷

Doğru bir tanımlama gerçekleştirildikten ve söz konusu tuzağa⁸ düşüldüğü fark edildikten sonra, bireylerin bu durumdan çıkış için hangi stratejileri geliştirebilecekleri üzerinde durmak önem arz etmektedir:

1. Düşünceleri Kabul Etmek

Modern yaklaşımlar, sürekli olarak “pozitif düşünme” odaklı bir bakış açısı sunduklarından dolayı bazı duygu ve düşüncelere yer bırakmamaktadır. Oysa bu bastırma çabası, mutluluğu bizden daha da uzaklaştırır. Örneğin, bir kişi sürekli “üzülmemeliyim, mutlu olmalıyım” düşüncesiyle kendini baskı altına aldığı anda, karşılaştığı

olumsuz duygular -üzüntü, kaygı, hayal kırıklığı- daha yoğun hissedilir. Tıpkı birine “Limonlu bir dondurmayı düşünme” dediğimizde, zihinde ilk beliren şeyin limonlu dondurma olması gibi, bastırmaya çalıştığımız olumsuz duygular da farkında olmadan zihnimizde büyür. Bunun yerine, gelen düşünceleri ve duyguyu fark etmek, kabul etmek ve akıp gitmesine izin vermek ruhsal rahatlama sağlar. Örneğin, gün içinde beklenmedik bir olumsuzluk yaşadığımızda kendimize “Şu ân üzüntülüym, bu normal.” demek ve bu duyguyu bastırmamaya çalışmak, zihinsel esnekliği artırır. Bu esneklik, mutluluk üzerinde doğrudan etkilidir; kişi olumsuz duygular karşısında yıkılmak yerine onlarla başa çıkmayı öğrenir.

İslam perspektifinde de bu yaklaşım sabır ve tevekkülle desteklenir. İnsan olumsuz yaşantılara olgunluk ve teslimiyetle yaklaştığında hem ruhsal hem de manevi olarak güçlenir. Örneğin, hayatın getirdiği küçük sıkıntılara sabırla katlanmak ve sonuçları Allah’a bırakmak, ânlık mutluluk değil ama kalıcı bir huzur ve tatmin sağlar. Böylece mutluluk, yalnızca haz ve keyiften ibaret bir duygu olmaktan çıkar; kişi hem içsel olarak rahatlar hem de manevi olarak güçlenir.

2. Kontrol Yanılgısından Kurtulmak

İnsan doğası gereği güven ve emniyet arar. Bu nedenle hayatında bazı şeyleri planlayarak ve düzenleyerek kontrol edebileceğini düşünür. Kişi, bu kontrol duygusu sayesinde daha huzurlu, rahat ve mutlu olacağını zanneder. Oysa gerçek hayatta bizim dışımızda gelişen pek çok faktör vardır: Doğa olayları, kazalar, afetler, hastalıklar... Bunlar üzerinde kontrol kurmaya çalışmak, gerçekleşmediğinde kişide hayal kırıklığı, üzüntü ve yoğun kaygı doğurur. İşte bu durum, “kontrol yanılgısı” olarak adlandırılır.

Özellikle son dönemlerde bilinirliği artan **ACT (Kabul ve Kararlılık Terapisi)**⁹, insanların kontrol edebilecekleri alanlara odaklanmalarını tavsiye eder. Buna göre;

• **Kontrol edebileceğimiz alanlar:** Düşünceye verdiği tepki, davranışlarımız, seçimlerimiz, değerlerimize uygun hareket etmek.

• **Kontrol edemeyeceğimiz alanlar:** Başkalarının davranışları, geçmişte yaşanan olaylar, geleceğin belirsizlikleri.

Kişi, kontrol edemediği durumları kabul edip kendi tutum ve davranışlarına yöneldiğinde kaygısı azalır, yaşamdan aldığı doyum artar. İslam’da bunun karşılığı tevekküldür. İnsan çalışır, çabalar, tedbir alır; ancak bilir ki nihai sonuç Allah’ın takdirindedir. Bu inanış, ruhsal rahatlama sağlar, kaygıyı azaltır ve kalıcı bir huzur kaynağı olur.

6. Balcı Arvas, F. (2017). Psikolojide ve İslam Dini Düşünce Geleneğinde Mutluluk Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(4), 109-128.

7. Baynal, Fatma. “Mutluluk Kavramının Felsefi, Psikolojik ve Dini Açıdan İncelenmesi”. darulfunun ilahiyat 31, sy. 2 (Aralık 2020): 247-74.

8. “Mutluluk Tuzağı” (Happiness Trap) kavramı, Avustralyalı psikolog Dr. Russ Harris tarafından ortaya atılmıştır.

9. Russ Harris, Act’i Kolay Öğrenmek: Kabul ve Kararlılık Terapisi İçin Hızlı Bir Başlangıç (İstanbul: Litera Yayıncılık, 2022).

3. Değerlerle Uyumlu Yaşam

Daha önce bahsettiğimiz gibi, modern anlayışta mutluluk çoğunlukla haz ve keyif üzerine kuruludur. Ancak bu hazlar geçici olduğu için kişiye kalıcı bir mutluluk sağlamaz. Daha fazla eşya, daha fazla yemek, daha fazla başarı... Sürekli tüketim odaklı modern yaşam biçimi kişiyi tatmin etmek yerine sürekli bir eksiklik duygusuyla karşı karşıya bırakır. Oysa gerçek mutluluk, değerlerle uyumlu bir yaşam sürmekten doğar. Değerler, insana yol gösterir, hayatı anlamlı kılar, yön verir ve kalıcı bir tatmin sağlar. İnsan değerleri doğrultusunda yaşadığında, geçici hazların ötesinde daha derin bir doyuma ulaşır; yaşamı daha anlamlı ve kayda değer bir hâl alır. İslam'da bu değer, Allah'a iman etmek ve bu imanı adalet, tevekkül, merhamet, sabır ve şükür gibi erdemlerle yaşamakla bütünleşir. Kişi böyle bir yaşam benimsediğinde, hem anlamsız ve yüzeysel mutluluk arayışlarından kurtulur ve hem de dünyada ve ahirette kalıcı bir huzura kavuşur.

4. Eylem Odaklı Mutluluk

Mutluluk çoğu zaman yalnızca "iyi hissetmek" bağlamında tanımlanır; ancak bu yaklaşım, bireyi pasif bir bekleyişe sevk eder. Oysa gerçek mutluluk, değerlerle uyumlu eylemlerle ortaya çıkar. Bireyin kalıcı bir tatmin yaşayabilmesi için, sahip olduğu değerleri davranışlarına yansıtması gerekir. Örneğin, "Aile benim için önemlidir." ifadesi tek başına yeterli değildir; bu değeri gerçekleştiren kişi, onlara zaman ayırmak ve sorumluluk üstlenmek suretiyle söz konusu değeri hayata geçirir. Benzer biçimde, İslami bağlamda "Allah'a kulluk ediyorum." ifadesi, yalnızca bir söylemden ibaret kalmamalıdır; değerlerin ete kemiğe bürünmesi, düzenli ibadet, öğrendiklerini başkalarına aktarma veya İslami çalışmada bulunma gibi somut eylemlerle mümkündür. Bu şekilde birey, pasif bekleyişten kurtulurken, değerleriyle uyumlu eylemler aracılığıyla daha anlamlı ve kalıcı bir mutluluk inşa eder.

Sonuç olarak, mutluluk arayışı insanlık tarihi boyunca farklı dönemlerde ve kültürlerde çeşitli şekillerde tanımlanmış ve yönlendirilmiştir. Ancak modern çağın dayattığı "sürekli mutlu olma" anlayışı, bireyleri hem psikolojik hem de manevi açıdan çıkmazlara sürüklemektedir. Bu noktada, İslam'ın saadet, felah, huzur ve itminan kavramları üzerinden sunduğu bütüncül yaklaşım, insana yalnızca ânlık hazlar değil; kalıcı bir iç huzur ve anlam kazandırmaktadır. Psikoloji biliminin şükür, sabır ve değerlerle uyumlu yaşam üzerine ortaya koyduğu bulgular da bu hakikati bilimsel düzlemde destekler niteliktedir. Dolayısıyla, gerçek mutluluk hazların geçiciliğinde değil, insanın değerleriyle uyumlu, Allah'a (cc) yöneliş ve ahiret bilinciyle bütünleşmiş bir hayat sürmesinde saklıdır. Bu anlayış bireyi hem dünyevi zorluklar karşısında güçlü kılmakta hem de uhrevi saadetin kapısını aralamaktadır.

Selam ve dua ile...

GENÇLERLE MUAMELE

Psikotevhid Birimi
Melek ŞEREF

“Hata yapsam dahi karşımdaki kişinin bana olan sevgisi azalmayacak.” diye düşünse hata yapmaktan korkmaz. Hata yaptığında karşındaki kişiyi kırmaktan, incitmekten, hakkına girmekten korkar.

HATA TOLERANSI

Es-Selamu Aleykum Kıymetli Okurlar,

Gençlerle Muamele köşemizde bu sayımızda “Hata Toleransı ve Suçluluk Duygusu” konusunu ele alacağız. Hata toleransı nedir? İnsanın hatalar karşısındaki tutumları nelerdir? Bir hata yaptıktan sonra hissedilen hangi duygular sağlıklıdır, hangileri sağlıksız boyuttur? Suçluluk duygusu kimliğimizin bir parçası hâline nasıl gelir? Bu ve benzeri konuları beraber öğreniyor olacağız.

Rabbimiz (cc) Kitab’ında insanın fıtraten haklı olma arzusunda olduğunu ve hata yapmaya meyilli yaratıldığını çeşitli ayetlerde bize anlatmaktadır. Kısallardan da göreceğimiz üzere insan, hayatı boyunca hatalar yapar. Sonrasında tevbe ve sorumluluklarını yerine getirir. Bunun sonucunda ya Rabbi (cc) tarafından affolunur ya da bu hatasının bedelini ödemekle karşı karşıya kalır. Bahsettiğimiz bu durum hayatımız boyunca her ân karşılaşacağımız bir döngüdür. Bu döngü içerisinde kişinin hata yapma fikrine karşı hissettiği duygular ve takındığı tutum bu döngünün tüm seyrini etkilemektedir. Örneğin “Hata yaparsam sevilmem.” diye düşünen bir kişi hata yapmaktan sürekli bir şekilde kaçınır. Hata yapmamak için bir tutum olarak aşırı fedakârlıklar yapar. Her şeyi alttan almaya çalışır ama bir gün mutlaka patlar. “Hayır.” diyememe, sınır koyamama gibi durumlar yaşar. Bunca ödün verme davranışı yapmasına rağmen hata yapması kaçınılmazdır. Yaptığı hata ona kendini yoğun bir şekilde suçlu ve değersiz hissettirir. Belki de haklı olmasına rağmen kendini suçlu hissettiği için yine aşırı telafi edeceği ve ödün vermesine sebep olan davranışları sergilemeye devam eder. Günün sonunda yaptığı fedakârlıkların karşılığını alamadığını düşünüp mutsuz olur ve sevilmeyeceğine olan inancı iyice derinleşir. Bu kısır döngü negatif duygu ve düşüncelerini gitgide artırır. Ve suçluluk duygusu kimliğin bir parçası hâline gelir. Kişi yaptığı her davranışta kendinden şüphe duyar, suçlu hissetmeye meyilli olur. Bu nokta hata karşısında hissedilen duyguların olumsuz etkileri olarak bir tarafta durmaktadır. Fakat burada bu kişi “Hata yapsam dahi karşımdaki kişinin bana olan sevgisi azalmayacak.” diye düşünse hata yapmaktan korkmaz. Hata yaptığında karşındaki kişiyi kırmaktan, incitmekten, hakkına girmekten korkar. Ki bu da İslam’ın emrettiği, istediğimiz ve sağlıklı olan durumdur. Hata yaptığı zaman yine suçluluk duygusu duyar. Fakat buradaki suçluluk duygusu yapıcı olan ve ihtiyacımız olan duygudur. Bu hatasını telafi etmek

için elinden geleni yapar. Ve ilişkisi içerisinde sevginin devam ettiğini gördükçe sevildiğine dair inancı artar, umut ve ümitleri büyür. Bu olumlu duygular kişinin olumlu davranışlarının artmasına zemin sağlar. Hatalara dair düşüncelerimiz sergilediğimiz tutumumuzu ve hissettiğimiz duyguları şekillendirir.

Hata karşısında iki farklı inancın insanın duygularını ve davranışlarını nasıl etkilediğini açık bir şekilde görmek-
teyiz. Ancak hata toleransı dediğimiz yaklaşımın hem toplum hem de aileler bazında pek de sahip olmadığımız bir kültür olduğu görülmektedir. Genel olarak hatalar karşısında insanların yaklaşımı hatayı eleştirip düzeltme-
ye veya hatayı işleyen kişiyi bulmaya yönelik olmaktadır. Probleme sebep olan ve hatayı işleyen kişiyi buldukları-
rında durumun çözüleceğini zannetmekteledir. Belki de suçlamak rahatlatıcıdır. Fakat bu bir yanılsamadır.

Hata karşısında başta aileler olmak üzere insanlar suçlama, yargılama, cezalandırma, eleştirme ve benzeri tutumlar sergilemektedir. Bu katı tutumların sergilenme-
sinin pek çok farklı etkileri vardır. Bunlardan başlıcaları şunlardır:

**1. İnsanların hata yapmaktan korkmasına, başarısızlık korkusuna, yeni şeyler denemeye kapalı olmaya (ge-
leşememe tehlikesi=sabit zihin kültürü) ve kendinden şüphe etme kaygısına;**

2. Hata yaptıktan sonra hatayı saklama, durumu manipüle ederek anlatma, yalan söyleme, sonuçların sorumluluğunu üstlenmeme, duymazdan gelme, iş birliğine yanaşmama, telafi etmekten kaçınma, kendini haklı çıkarmaya çalışma veya agresif davranmaya;

**3. Aşırı telafi etme çabalarına (yukarıda da bahsetti-
ğimiz gibi çokça fedakârlık yapma, ödün verme, sürekli alttan alma, “Hayır” diyememe, sınır koyamama) sebep olmaktadır.**

Bahsettiğimiz bu davranışların hiçbirisi çözüm olma-
makta, aksine yeni problemler ortaya çıkarmaktadır.

Tüm bu zorlayıcı durumların temel sebeplerinden biri de hatalara karşı toleranssız olmamızdır. Oysaki yapmamız gereken şey mükemmeliyetçi beklentileri bir yana bırakmak, “Evet, eksik yapabilirsin ve bu benim için sorun değil.” diyebilmek. Fıtratı hatırlamak ve “Hepimiz hata yapıyoruz, bu çok doğal.” diyebilmek. Yapıcı olmak ve “Evet, hata yaptın, bu da beni öfkeli yaptı. Bu bir yana, şimdi nasıl çözeceğimizi konuşalım.” diyebilmek. Geliştirici olmak ve “Yaptığın hatayı nasıl telafi etmeyi düşünüyorsun?” sorularıyla telafi sunabilmek. Bir ilişkide karşımızdaki eşe, gence, çocuğa “Hatalarınla seni kabul ediyorum.” duygusunu tattırabilmek, kalbinde bu inancı yeşertebilmek... Bu bir düşünce yapısı, bir dil ahlakı. Bu ise ancak anne babanın tutumuyla gelişen bir süreç-
tir. Bundan dolayı çocukluğunda bu dili öğrenememiş yetişkinler önce bu dille kendi kendilerine konuşmaya

başlayarak kendi hatalarına karşı daha merhametli ama aynı zamanda net bir tutum sergileyebilirler. Kendileriyle olan ilişkileri değiştikçe çevreyle ilişkilerin de değiştiğini insan görmeye başlayacaktır.

Bu yazımızda sizlerle “Hata Toleransı” kavramını ele aldık. Hatalar karşısında insanın içine düştüğü kısır dön-
güden ve negatif etkilerinden bahsettik. Bu etkilerden kurtulabilmenin yollarına değindik. Gelecek sayıda gö-
rüşmek üzere...

YAPAY ZEKÂ FIKHI

Sultan Amed YAŞAR

DİJİTAL MÜFTÜLER ÇAĞINDA MÜSLİM OLMAK

Fıkıhın ruhu, genel bir hükmü (nassı), özel bir duruma, yani bir insanın hayatına, imtihanına ve hakikat arayışına indirgeme sanatında gizlidir. Buna usul ilminde "tahkîku'l menât" denir. Bu fıkhi usul yaklaşımı, bir makinenin yapabileceği bir veri eşleştirmesi değildir. Tabiri caizse vahyin ışığını, kulun karanlık ve karmaşık yoluna tutabilme maharetidir.

Es-Selamu Aleykum ve Rahmetullahi ve Berakatuhu,

Hüküm ve hikmetin yegâne sahibi olan ve insana bilmediğini öğreten Allah'a hamd; hakkı batıldan ayıran en güzel örnek olan Resûl'üne salât ve selam olsun.

İçinde yaşadığımız çağ, bilginin bir tuş mesafesinde olduğu, devasa kütüphanelerin avuç içine sığıldığı bir zaman dilimi. Yapay zekâ teknolojileri, insanlık tarihinin birikmiş metinlerini saniyeler içinde tarayabilme, analiz etme ve bunlardan anlamlı çıktılar üretme kabiliyetiyle bizleri her gün şaşırtmaya devam ediyor. Kur'ân-ı Kerim, Kutub-i Sitte, mezhep imamlarının eserleri ve binlerce ciltlik fıkıh külliyyatı... Tüm bu paha biçilmez hazinenin bir yapay zekâ modeline öğretildiğini ve sorulan her soruya ânında, kaynaklarıyla birlikte cevap verdiğini hayal edelim. Bu baş döndürücü tablo, zihinlerde kaçınılmaz bir soruyu filizlendiriyor: Bir makine gerçekten bir "fakih" olabilir mi? Yapay zekâ fetva verebilir mi?

Yapay zekânın İslami çalışmalarındaki iz düşümlerini yakından takip eden ve bu alanda çabalayan Müslimler olarak ortaya çıkan ürünleri inceleme ve değerlendirme imkânı bulduk. Sorulan soru ve çıkan cevaplarla İslami kaideleri kıyaslama fırsatını da işin tezgâhında gözlemleme fırsatı elde ettik. İşte bu yazımızda, dijital çağın en çetrefilli sorularından birine suret ile siret, veri ile hikmet arasındaki o ince çizgiyi gözeterek vahyin rehberliğinde cevap arayacağız, inşallah.

Dijital Fıkıh Uzmanı

Yapay zekânın fıkıh alanındaki potansiyelini inkâr etmek mümkün değildir. Teknik açıdan bakıldığında, ideal bir "fıkıh asistanı" olarak birçok avantaj sunar:

- **Hafıza ve Hız:** Bir insanın ömrü boyunca okuyup ezberleyemeyeceği kadar eseri hafızasında tutabilir ve ilgili delilleri saniyeler içinde bulup getirebilir.
- **Tarafsızlık:** Beşerî zaatlardan, yorgunluktan, unutkandan ve kişisel eğilimlerden teorik olarak uzaktır. Sadece kendisine öğretilen veriye göre hareket eder.
- **Erişilebilirlik:** Dünyanın dört bir yanındaki Müslümanlar, ânında fıkhi bir mesele hakkında ön bilgi alabilir.

Bu tabloya rasyonel olarak baktığımızda, fıkıhın ve ilmin sanki mekanik bir sürece indirgenebileceği yanılsamasını doğurmaktadır. Fakat İslam, ilmi ve özellikle de fetva makamını hiçbir zaman salt veri aktarımından ibaret görmemiştir. Fıkıhın bir sureti (görünen yüzü) varsa bir de onu ayakta tutan ve canlı kılan bir ruhu vardır. Yapay zekâ, bu sureti tuhaf bir şekilde taklit edebilirken, o dinamik ruhtan tamamen yoksundur.

Veriden Ötesini Görebilmek

Malumdur ki bir mümin bir işe/amele kalkıştığında o amelin fıkıhını bilmekle yükümlüdür. Hâliyle fikhî bir araştırma için kollarını sıvaması ve bu amelin Kur'an ve Sünnetteki yansımalarını fıkhetmesi lazımdır. Fetva vermek, dijital bir ansiklopediden bilgi çekmek veya bir arama motoruna soru sormak gibi mekanik bir eylem değildir. Fetva, kâinatın maliki adına konuşma cüretini gösterebilmenin ağır sorumluluğunu, zerre zerre omuzlarda hissetmektir. Bu eylem, özü itibarıyla bir ibadettir; halis bir niyetle başlayan, Allah'ın (cc) rızasını kazanma umuduyla devam eden ve O'na karşı duyulan derin bir takvayla şekillenen bir kulluk biçimidir. Ruhtan yoksun bir makine ise sadece kodlanmış bir görev icra eder, ne ibadet edebilir ne de bir niyet taşıyabilir.

Bir müftünün veya müctehidin kalbini ve aklını süsleyen öyle temel vasıflar vardır ki, en gelişmiş algoritmanın dahi bunlara sahip olması muhal içinde muhaldır:

1. İman ve Takva: Fetva, her şeyden evvel Allah'a (cc) ve Ahiret Günü'ne sarsılmaz bir imanla bağlanan bir kalpten süzülür. Müftü, verdiği her hükmün hesabını Rabbine vereceğini bilir. Bu şuur, onun diline kilit, kalbine ise bir bekçi olur. Bir algoritmanın -çoğu zaman da onu kodlayanların- ne imanı vardır ne de ilahi huzurda hesap verme korkusu. Hâliyle bir yapay zekâ, sadece sayısal verilerle beslenir; takvayı ise ne bilebilir ne anlayabilir ne de hissedebilir.

2. Akıl ve Sorumluluk (Mükellef Olmak): Müftü, akıl sahibi ve dinen sorumlu (mükellef) bir bireydir. Söylediği her kelimenin vebalini taşır. Yapay zekâ ise bu sorumluluk halkasının tamamen dışında, sadece bir araçtır. Bir çekiç, nasıl ki vurduğu çividen mesul değilse, yapay zekâ da ürettiği metinden/fetvadan sorumlu değildir. Günümüzün en büyük etik ikilemelerinden biri de zaten tam da burada düğümlenmektedir: Üretilen hatalı bir bilgiden yapay zekânın kendisi mi, yoksa onu kodlayan mı sorumlu olacaktır? Zira bu sistemler, çoğu zaman onu geliştirenlerin dahi öngöremediği şekilde, öğrendiği verileri harmanlayarak bambaşka çıkarımlar yapabilmektedir.

Okumalarım neticesinde, bu teknolojiye ısrarla "yapay akıl" yerine "yapay zekâ" denmesinin en temel sebebi de budur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de "zekâ" kavramı geçmez; vahiy bize ısrarla "akıl" kavramını işaret eder.

Bir yanda salt veriye dayalı zeki bir makine; öte yanda ise vahyin sorumluluğunu kalbinde taşıyan, basiret sahibi bir ruh... Bu derin ayırım, meselenin bir bilgi işlem probleminden çok daha öte, bir emanet ve ehliyet meselesi olduğunu bizlere göstermiştir. İlim ve fetva, ümmetin en büyük emanetlerindendir ve bu emanetin ehli; kalbi Allah korkusuyla titreyen, akli vahyin nuruyla aydınlanmış âlimlerimizdir.

Zira "zekâ", potansiyel olarak birçok veriyi bir araya getirebilme ve bağlantı kurabilme yetisine işaret ederken; Kur'ânî bir kavram olan "akıl"¹ hem bu bağlantıyı kurmayı hem de kurduğu bu bağın sonuçlarından sorumlu olmayı kapsar. Akıl, sahibini kötülükten alıkoyan bir bağdır; zekâ ise nötr bir kabiliyettir; hayra da şerre de kapı aralayabilir.

Bu hakikat, Resûlullah'ın (sav) şu uyarısıyla fıkıh sahasında en net şeklini bulur: "Kime ilimsiz fetva verilirse, onun günahı fetvayı verene aittir."² Bu hadis, fetvanın insana özgü ahlaki, uhrevi ve "aklı" sorumluluğunu mühürlemektedir. İşte bu yüzden bir makine zeki olabilir ama asla akıl ve sorumluluk sahibi olamaz.

3. Hikmet ve Basiret: Fıkıhın ruhu, genel bir hükmü (nassı), özel bir duruma, yani bir insanın hayatına, imtihanına ve hakikat arayışına indirgeme sanatında gizlidir. Buna usul ilminde "tahkîku'l menât"³ denir. Bu fikhî usul yaklaşımı, bir makinenin yapabileceği bir veri eşleştirmesi değildir. Tabiri caizse vahyin ışığını, kulun karanlık ve karmaşık yoluna tutabilme maharetidir.

Bir âlime soru sorulduğunda sadece kelimelere cevap vermez. Soruyu soranın niyetini, içinde bulunduğu durumu, o sorunun toplumsal etkilerini... hesaba katar. Resûlullah'ın (sav) aynı soruya farklı kişilere farklı cevaplar vermesinin ardındaki hikmet de budur. Fetva, kişiye özel dikilmiş bir elbise gibidir; hazır giyim reyonundan alınan standart bir ürün değildir.

Yapay zekâ ise bu "hâl ilmini" tamamen gözden geçirir; soruyu soranın kim olduğunu, samimiyetini, içinde bulunduğu çıkmazı veya art niyetini bilemez. Yapay zekâ için her kullanıcı, bir IP adresinden ve bir metin sorgusundan ibarettir. Bu mekanik yaklaşım, dinin ruhunu, yani insanla âlim arasındaki o canlı ve sıcak ilişkiyi bir veri alışverişine indirgeme tehlikesi taşır.

1. Akıl: Bağlamak, engellemek

2. Ebu Davud, 3657

3. <https://islamansiklopedisi.org.tr/menat--illet>

Yapay zekâyı, varılacak yerin tüm yollarını, patikalarını, dağlarını ve nehirlerini gösteren, mükemmel çizilmiş bir haritaya benzetebiliriz. Bu harita, size bütün metinleri, rivayetleri ve ihtilafları eksiksiz bir şekilde sunar. Ancak harita, yolcunun hâinden anlamaz. Yorgun mu, güçlü mü? Yolu gece mi yürüyecek, gündüz mü? Çağın fitneleri nelerdir, bilmez. Önündeki fırtınayı veya gizli tehlikeleri de haber veremez.

İşte müftü, bu noktada sadece haritayı okuyan konumunda değil, aynı zamanda o yolları bizzat yürümüş, yolcunun hâlini anlayan basiretli bir rehberdir. İşte böyle bir rehberin, harita gibi bir aracın asla sahip olamayacağı iki temel vasfı vardır: Hikmet ve basiret.

Hikmet: Hikmet, haritadaki yüzlerce yoldan hangisinin, tam da o yolcu için en emniyetli, en hayırlı ve en doğru yol olduğunu seçebilme sanatıdır. Bu, Allah'ın (cc) dilediği kuluna lütfettiği, bilginin ruhunu kavrama yetisidir. Özellikle ayetin sonunda geçen "akıl sahibi" kelimesi konumuza tekrar ışık tutmaktadır:

"Hikmeti (olgunluğu, söz ve davranışta isabetli olmayı) dilediğine verir. Kime de hikmet verilmişse ona çok fazla hayır verilmiştir. Ancak akıl sahipleri düşünüp öğüt alırlar."⁴

Hikmeti de -her şeyde olduğu gibi- Allah (cc) takdir eder. Bununla beraber zekâ ile olayları bağdaştırmanın yeterli olmadığını ve akıl sahibi kişilere verilen bir nimet olduğunu burada tekrar görmekteyiz. Zira akledebilme yeteneği beraberinde sorumluluk ve imtihan getirmektedir. Doğal olarak yapay zekâlar bize seçenekleri sunarken hikmet sahibi fakihler en isabetli olana ışık tutar.

Basiret: Basiret, haritanın gösteremediklerini kalp gözüyle görebilmektir. Yolcunun anlatmadığı ama duruşundan sezilen endişeyi, sorusunun ardındaki gerçek ihtiyacı anlayabilmektir. Yapay zekânın güçlü sensörleri olabilir lakin basireti yoktur. O sadece bizlere veri setlerinden süzülen yapılandırılmış bilgileri sunar, ötesine kesinlikle geçemez.

Özetle

Buraya kadar gördük ki, yapay zekâ fıkıh sahasında göz kamaştırıcı bir suretle karşımıza çıkmaktadır. Saniyeler içinde binlerce ciltlik eseri tarayan, delilleri listeleyen bu dijital zekâ, zahiren başarılı bir "âlim" portresi çiziyor. Ancak bu cilalı suretin ardında, fetvanın ruhunu oluşturan siretten, yani iman, takva, akıl ve hikmet gibi temel vasıflardan yoksun, soğuk bir mekanizma yatmaktadır.

Bir yanda salt veriye dayalı zeki bir makine; öte yanda ise vahyin sorumluluğunu kalbinde taşıyan, basiret sahibi bir ruh... Bu derin ayrım, meselenin bir bilgi işlem probleminde çok daha öte, bir **emanet ve ehliyet** meselesi olduğunu bizlere göstermiştir. İlim ve fetva, ümmetin en büyük emanetlerindendir ve bu emanetin

ehli; kalbi Allah korkusuyla titreyen, akli vahyin nuruyla aydınlanmış âlimlerimizdir.

Rabbimiz (cc) bizlere, emanetleri ehline vermemizi emreder:

"Şüphesiz ki Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah, size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz ki Allah, (her şeyi işiten) Semi', (her şeyi gören) Basir'dir."⁵

Peki, bu dijital zekâ mademki fetva makamına oturup bir **hâkim** olamıyor/olamaz, o hâlde onu fıkıh kapısının tamamen dışında mı bırakmalıyız? Bir makine hüküm veremiyorsa, ilme hizmet eden bir **hâdim** olabilir mi? Bu devasa teknolojinin gücünü, ümmetin hayrına nasıl kullanabilir; onu şer kapılarını açan bir anahtar olmaktan çıkarıp, hayır kapılarını aralayan bir hizmetkâra nasıl dönüştürebiliriz?

Bir sonraki yazımızda, inşallah bu çağdaş teknolojinin sınırları üzerine konuşacak ve onu ilmin emrinde nasıl konumlandırabileceğimizi ele almaya çalışacağız. Şüphesiz ki her şeyin en doğrusunu Allah (cc) bilir.

4. 2/Bakara, 269

5. 4/Nisâ, 58

EL-KEBÎR/ EL-MÛTEKEBBÎR

الكبير / المُتَكَبِّرُ

EL-ESMAÛ'L HÛSNA

Osman SADIKOĞLU

El-Kebîr û El-Mûtekebbîr ji navên Allah (ac) yê xweşik in. Her du nav jî ji koka “Ke-bû-ra/kibr” çêbûyî ye. Ev kok delaletê mezinahîyê dike. Bi her awayê ziddê maneya biçûkbûnê de ye. El-Kebîr di Qûr’ana Kerîm de şeş (6) car, El-Mûtekebbîr jî yek (1) car dibore.

El-Kebîr: Ew Allahê bi zat û sifetên xwe ya herî mezin û ji hemû biçûkahîyên madî û manewî dûr û mûnezzeh e.

El-Mûtekebbîr: Allahê xwedî kibrîya û yê xwedî mezinahî ye.

Tecellî û Berpirsiyarîyên Vê Navê

Allah (ac) ji hemû biçûkahî û kêmasîyên ku însan bi wan dizanin dûr û berî ye. Ne mîmkûn e ku qet tu heyîn bikaribe mezinahîya wî îhata/dorpêç bike. Lewre însan ne xwedîyê arastekekî wisan e.

We qet dîmenên ku ji fezeyê hatine kişandin dîtîye? Weke xaleke mînaka xar xûya dibe. Ew dinyaya ku em bi ezameta wê tînahîjîn li gorî gerdûnê weke nuqteyek e. Hin gersitêrkên li ser serê me weke qendîlan xûya dibin ji dinyayê bi milyon qatan girtirin. Evana bi tevahî mexlûqatên Allahê El-Kebîr û El-Mûtekebbîr in. Êdî hûn bifikirin... Ew Allahê ku van xûliqandîye çiqas berz û mezin e.

Mikafata Allahê El-Kebîr herî mezin e. Weke vê lutf û îhsana wî pir zêde ye. Ligel vê heqîqetê ezabê Allahê El-Kebîr jî mezin û dijar e.

El-Kebîr, Însanan Beralîyê Tewhîdê Dike

Birastî însan li ber çavên xwe her çi tişt mezin bike qelb girêdayîyê wê tiştê dibe û ew tişt li ber çavan mezintir dibe. Dema ku însan mezinahîya Allah (ac) nas bike û îman pê bîne dê girêdayîtiya qelbê wî jî herî mezintir bibe. Lewre fitreta însan wisan e. Kes an tiştên biçûk dibin tabîê mezinan û îteata yê mezin dîkin.

Heyîna yekane ya ku layiqê îbadetê ye Allahê rabbê aleman e. Lewre ew îlahê El-Haq e. Çawa xûliqandina wî û ezameta wî û raziqbûna wî heq be îlahtîya wî jî heq e. Ew, El-Kebîr e ku berztirînê berzan e. Her tişt û heyînên ku perestî li wan tînin kirin pûç û batil in.

Binêrin û baldar bin. Qebreke ji rêzê û gûmbeteke ku li wê derê perestîya mirîyan tînin kirin ne weke hevdu ne.

Kesê xwedî kibir bi zelîltî û biçûkbûnê heşir dibe. Ew kesê bi kibir be dê Allah roja mahşerê wisan biçûk bivejîne ku dê di bin lingên însanan de bê perçiqandin.

Binêrin û baldar bin. Peyker û wêneyên taxût û firewnan di qadên bajar û beledan de herî mezin çêkirî û çikandî ne. Artêşên wan ên dêw hene. Jimareyên der heqê wan de herûdaîm mezin in. Bêguman ev jî kêminên wan in da ku însanan beralîyê şirkê bikin.

Gûmbet an zîyaret ji wan qebir û mezerên din mezintir in. Qûbeya wê heye. Dêdora wê dihindayî ye.

Çima?

Li vê derê meqset wî kesê di nava gorê de ye wek zahîr li ber çavên însanan herî zêde mezintir bikin. Herwiha dê însan li dij vê mezinahîyê biçûk bibe. Bi menqîbeyên bîn vegotin ev mezinahî şîrayeta qada manewî jî dike. Êdî çav û qelb û gûh ji vê mezinahîyê para xwe distînin. Qelb li dij ya mezin sitûxwar dibe û jê ditirse û hêvîyan jê dike.

Taxûtên mûstekbîr ji bo însanan ji xwe re bikin evd û kole heta ji wan tê tekebbûr dikin. Dema ku qelb vê tekebbûra wan bipejirîne êdî bedenên wan jî dibin tabîe van taxûtan.

Qanûnên Allahê berz û bilind diavêjin qûncekî û jîyana xwe li gorî qanûnên mûstekbîran didomînin. Allah (ac) der heqê van kesan de wiha ferman dike:

وَأَسْتَكْبَرَهُ وَجُنُودُهُ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ
وَوَظَنُوا أَنَّهُم إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ

“Ew û leşkerên xwe li ser rûyê erdê bi neheqî quretîyê kirin. Û ji wan we ye ku wê li me nevegerin.”¹

Ji ber vê yekê dema ku însan derdikevîn hizûra Allahê El-Kebîr (ac) poşman dibin û wiha dibêjin:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا
السَّبِيلَا

“Wê bibêjin: ‘Rabbê me! Me îtaeta serok û mezinên xwe kiribû. (Wan jî) em (ji rêya heq) xerifandin.’”²

Binêrin û baldar bin. Peyker û wêneyên taxût û firewnan di qadên bajar û beledan de herî mezin çêkirî û çikandî ne. Artêşên wan ên dêw hene. Jimareyên der heqê wan de herûdaîm mezin in. Bêguman ev jî kêminên wan in da ku însanan beralîyê şirkê bikin.

Ji ber vê yekê di sûreyên ku aqîdeya tewhîdê de tiştê dihat daxwastin tewhîdkirina Allah (ac) bû.

وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ

“Û Rabbê xwe tekbrî (berz) bike!”³

Cîhada Mezîn!

Allah (ac) ji me daxwaz dike ku em tiştê ‘herî mezîn’ bikin. Bêguman ew jî cîhada li dij kafiran ya bi Qûr’anê ye.

فَلَا تُطِيعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا

“Îtaeta kafiran neke! Û bi wê (Qur’anê) li dij wan cîhadeke mezin bike.”⁴

Bi rehber girtina Qur’anê û bi teblîxa wê, li gorî rêbaza têkoşîna pêşengên hîdayetê mucadeleya bi kafiran re, cîhad bixwe ye. Heta ku ne cîhad tenê ye “**cîhada mezîn**” e. Ew cîhada li dij taxûtên mûstekbîr ên ji hedê xwe borîne û însanan gazî evdîtiya ji xwe re dikin re cîhada herî mezin e. Lewre Qûr’ana Kerîm; mûstekbîran îfşa dike û wan ji kevçîka dile wan digire û pepûkiya wan dihêxe holê.

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِيعْ مِنْهُمْ آيْمًا أَوْ كُفُورًا

“(Herwiha) li ser hukmê Rabbê xwe sebir bike. Îtaeta gunehkar û nankorê wan neke.”⁵

Allah (ac) ji evdên xwe jî vê tiştê daxwaz dike ku li dij kafiran bi Qûr’anê cîhadeke mezin bikin. Cîhada mezin ev bixwe ye! Wan zadeganên Qûreyşê wek “mûcrîm û nankor” binav dike. Mûşrîkên Mekkeyê bi pêşniyeriyek tîn cem Rasûlullah (sav) û wiha dibêjin:

“Tu wan misilmanên qels û bêkes ji cem xwe dûr bike da ku em li cem te rûnin.”

Qûr’ana Kerîm wan mûşrîkan wiha kêmin dixe:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ
وَالْعَصِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ
زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِيعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ
ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

“Tu jî ligel wan kesên ku sibeh û êvarê hêvîdara rizaya Rabbê xwe ne û jê re dûa dikin re sebir bike. Ji bo xwestina xemla dinyayê çavê xwe ji wan nevegerine. (Bila dêhn û pêwendî û eleqa te li ser wan be.) Tu îtaetê li wî kesî neke

1. 28/Qasas, 39
2. 33/Ehzab, 67

3. 74/Müddessir, 3
4. 25/Furqan, 52
5. 76/İnsan, 24

ku me qelbê wî ji zikra xwe xafil kiriye û ew ê dide pey hewayê xwe û karê wî timûdaîm zêdegavî ye.”⁶

El-Kebîr û El-Mûtekebbîr ^(ac), **Qethîyen Zilim Li Evdên Nake.**

Mîrov eger zanibe ku Allah ^(ac) El-Kebîr e dê vê jî zani-be ku Rabbê wî qet tu car neheqîyê lê nake. Maneyeke El-Mûtekebbîr yek jî ev e: “Ew Allahê tenezzûlê xerabî û biçûk û ketî nake.”

Kîbr û tekebbûr bitenê aîdê Allahê El-Kebîr û El-Mû-tekebbîr e. Hemû heyînên ji xeyrî Allah ^(ac) xwedî kêmasî û qîsûr xeta ne. Ji ber vê yekê ew kesê kibir û tekebbûrê bike ji hedê xwe dibore û derê edeba evdîtiyê tevdiğere.

Bêgûman Allah ^(ac) **Qelbê Bi Kibir Mohr Dike.**

Mohrkirina qelb ew e ku ji hîdayetê re kor e û ji heqê re ker e û ji xêran re girtî ye. Kesê xwedî kibir eger di nava cemaeta Rasûlullah ^(sav) de be û jê re ayetên Qûr’anê bîn xwendin jî ew dîsa heqîyê qebûl nake. Lewre Allah ^(ac) kibra wî ji bo fêmkirina ayetan kiriye asteng.

Evdê Xwedî Kibir Bi Çi Tiştî Xwe Qûre Bike Bi Heman Tiştê Serûbin Dibe.

Ev, qaîdeyek e. Her ceza ji cinsê amel e. Hûnermen-dên xwedî pir heyranan di axirê temena xwe de bi bê eleqetîyê tîn cezakin. Sîyasetmedarên bi rayên pir dinepixin paşê hûn dibinin ku partîya wan bûye weke cîvata qehwexaneyê. Kesên bi aqil û zanyarîya xwe pesnê xwe didin di dawîya temena xwe de ji wê cinse tîn cezakin û hûn dibînin ku hişê wan çûye an bûne nexweşê alzaymir. Hin kes jî hene ku bi ciwanî û delalî û çelengîya xwe dipesinin dema ixtîyar dibin kes li rûyên wan nanêre.

Kesê xwedî kibir bi zelîltî û biçûkbûnê heşir dibe. Ew kesê bi kibir be dê Allah roja mahşerê wisan biçûk bivejîne ku dê di bin lingên însanan de bê perçiqandin. Li ser vê mijarê Rasûlullah ^(sav) wiha gotîye:

“Allah ^(ac) roja qiyametê wan kesên xwedî kibir dê weke ‘zerre’ bixûliqîne. Zillet dê wan dormedor dorpêç bike.”⁷

Kesê Bi Kibir Nakeve Cennetê.

Cezayê kibirê ya herî dijwar ev e ku Allah ^(ac) wî kesî ji cenneta xwe mehrûm dihêle. Ev ceza bixwe jî bi me dide zanîn ku kibir li îndallah çiqas exlaqeke kirêt e. Rasûlullah ^(sav) jî bo wan kesan wiha gotîye:

“Ew kesê di qelbê wî de misqalê zerre kibir hebe nakeve cennetê.”⁸

Dûaya Bi Navê El-Kebîr û El-Mûtekebbîr

Ya Rabbê me yê El-Kebîr û El-Mûtekebbîr!

Tu mezin û berz û bilind û xwedîyê ezamet û kibrîya yî û ji hemû kêmasî û biçûkahîyan mûnezzeh î.

Rabbê me!

Me bigihîne şîûra “Allahûekber!” da ku qelbên me bi mezinahîya te têr tije bibe.

Rabbê me!

Em ji kibirê xwe bi te diparêzin. Tu me ji quretîyê biparêzî û me bi exlaqê dîlnizmitîyê bixemlînî. Ji bo me li dij taxûtên mûstekbîr tekbîrkirina xwe û cîhada li dij wan hêsan bike.

Allahumme amin.

6. Meala Tewhîd A Qûr’ana Mecîd, 18/Kehf, 28

7. Tirmizî, 2492

8. Mûslîm, 91

VAHYİN REHBERLİĞİNDE YÛSUF SURESİ TEFSİRİ

Kitabın Yazarı: Halis Bayancuk

Yayınevi: Tevhid Basım Yayın

Basım Tarihi: 2023

Sayfa Sayısı: 456

Ebat: 165 X 235 mm

Kitap Hakkında

Kur'ân-ı Kerîm'in "en güzel kıssa" olarak nitelendirdiği Yûsuf Suresi, yalnızca tarihî bir anlatı değil; insanı, toplumu, siyaseti ve imanı kuşatan derin bir tevhid, imtihan ve ahlak manifestosudur. Halis Bayancuk Hocamızın kaleme aldığı bu kapsamlı eser, Yûsuf Suresi'ni vahyin rehberliğinde yeniden okumaya ve anlamaya çağırıyor.

Halis Bayancuk Hocamız, Kur'ân kıssalarına yaklaşımda klasik tefsir geleneğinden yararlanmakla birlikte, kıssaların günümüz dünyasına sunduğu mesajları bilhassa öne çıkarıyor. Akademik metinlerin duygusuz, ruhsuz ve resmî çizgideki monoton dilinden uzak fakat ilmî derinliği koruyan güçlü bir anlatıma sahip olan eser, her bölümde ayet merkezli çözümlemeler ve pratik hayata dair çıkarımlar sunuyor.

Eserde, Yûsuf Suresi'nin masal değil, gerçek bir tarihî kıssa olduğu vurgulanıyor; İsrâiliyat kaynaklı hurafelerden arındırılmış, tevhid eksenli bir anlatım benimseniyor.

Yûsuf'un çocukluğundan itibaren gördüğü rüyalar üzerinden nübüvvet yolculuğu, kader anlayışı, aile içi iletişim, çocuk terbiyesi ve rüya adabı gibi konular detaylı biçimde işleniyor.

Kıssadaki hased olgusu, kardeşler arası fitne, gıybet, sabır ve Allah'a tevekkül gibi kavramlar, günümüz toplumuna ışık tutacak şekilde ele alınıyor.

Yûsuf'un karşı karşıya kaldığı iftira ve arzuların imtihanı, günah, dedikodu, tuzak, zindan ve sabır kavramlarıyla bütüncül bir şekilde surenin başından sonuna kadar olan uyumu ön planda tutularak yorumlanıyor.

Eser, Yûsuf'un zindanda yürüttüğü tevhid davetini, çağdaş davetçilerin örnek alabileceği bir model olarak sunuyor; ahlak, strateji, muhabata uygunluk ve hikmetli davet prensipleri öne çıkarılıyor.

Ayrıca Yûsuf'un Mısır yönetimindeki konumu, sistem içi görev alma meselesi, adalet anlayışı ve ihsan ehline verilen nimetler, çağdaş siyaset ve yönetim sistemleri üzerinde dönen tartışmalar irdeleniyor. Demokrasi ve parlamentoya girmeyi meşrulaştırmak için kendisine iftira atılan Yûsuf (as) üzerindeki töhmetler bertaraf ediliyor.

Yıllar sonra kardeşlerle yeniden karşılaşma sahneleri ise sabır, takva ve affedicilik kavramlarını insan psikolojisiyle harmanlayarak aktarılıyor. Sürenin sonunda yer alan davet bölümleriyle, Yûsuf'un dilinden davet ve tevhid ilkeleri sistematik biçimde açıklanıyor; hâkimiyetin yalnız Allah'a ait olması, şirkten uzaklaşma, sahte ilahların reddi ve dosdoğru dinin gerekliliği gibi temel hakikatler öne çıkıyor.

"Vahyin Rehberliğinde Yûsuf Suresi Tefsiri" klasik tefsir kitaplarını tekrar etmenin ötesinde, Kur'ân kıssalarının bugünün dünyasında nasıl yaşanabilir ve anlaşılabilir olduğunu gösteriyor. Rüya ilmi, aile sosyolojisi, davet metodu, Tevhid daveti, hâkimiyet Tevhîdi, sabır, takva, imtihan ve affedicilik; tevhid anlayışı ve ahlaki öğretiler aracılığıyla okuyucuyu hem manevî derinliğe hem de hayata uygulanabilir rehberliğe götürüyor.

Vahyin Rehberliğinde devam eden tefsir serisinin diğer eserleri gibi bu eser de Kur'ân kıssalarının salt birer hikâye olarak değil, güçlü mesajlar barındıran bir hayat rehberi olarak indirildiğini net bir biçimde ortaya koyuyor. Hem ilim çalışmalarında hem de ferdi okumada güçlü bir başvuru kaynağı olarak öne çıkan eser, Yûsuf Sûresi'nin derinliklerinde yolculuk yapmak isteyen herkes için kapsamlı bir rehber niteliğinde.

Tüm okurlarımıza faydalı olması duasıyla...

ZULME KARŞI YOLA ÇIKAN FİLOLAR İÇİN YAZILAN YENİ ESERİMİZİ DİNLEDİNİZ Mİ?

Eserimize ulaşmak için **Tevhid Dersleri Youtube** kanalımızı ziyaret edebilir ya da **QR kodu** okutabilirsiniz.

tevhid

"TAĞUTA KULLUK ETMEKTEN KAÇINIP ALLAH'A YÖNELENLERE MÜJDE VARDIR.
KULLARIMI MÜJDELE!"
(39/ZUMER, 17)

TEVHID DERGISİ

TEVHID DERSLERİ

TEVHID MEALİ

ISSN 2148-4635
9 772148 463504

ABONELİK İÇİN

tevhiddergisi@gmail.com
www.tevhiddergisi.org

WhatsApp +90 545 762 15 15